

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΕ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

Βασική μελέτη 2012

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ

Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
και από το Υπουργείο Εσωτερικών
στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (ΕΔΜ) θεσπίστηκε το 2003, αρχικά ως προπαρασκευαστική δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχοντας σκοπό την παροχή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στα κράτη-μέλη αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκρίσιμων, επικαιροποιημένων και ενημερωμένων δεδομένων για τη μετανάστευση και το άσυλο, ώστε να στηριχτεί η χάραξη της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατ' επέκταση των οικείων εθνικών πολιτικών στους τομείς αυτούς. Ακολούθως, το Συμβούλιο της ΕΕ, το 2008, με την υπ' αριθμ. 381/2008/ΕΚ Απόφαση, ίδρυσε το ΕΔΜ, ως μόνιμη πλέον δομή, η οποία θα λειτουργεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τη συμμετοχή των κ-μ με σκοπό την επίτευξη των ανωτέρω στόχων.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το EMN και τις εργασίες του, μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοσελίδα

<http://emn.intrasoft-intl.com/html/index.html>

ή στον ελληνικό ιστότοπο

<http://emn.ypes.gr>

Στοιχεία επικοινωνίας με το Ελληνικό Σημείο Επαφής του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης:
Υπουργείο Εσωτερικών
Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής
Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής
Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής
Τμήμα Μεταναστευτικής Πολιτικής

Ευαγγελιστρίας 2
105 63 Αθήνα
Τηλ 213 136 1308
Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: emn@ypes.gr

© 2012, Υπουργείο Εσωτερικών. Όλα τα δικαιώματα κατοχυρωμένα.

Αυτή η μελέτη πραγματοποιήθηκε με την οικονομική ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Υπουργείου Εσωτερικών στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης. Τα περιεχόμενα της έρευνας αποτελούν αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα. Σε καμία περίπτωση η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Εσωτερικών δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνα για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που εμπεριέχονται από τρίτους.

Εθνική έκθεση της Ελλάδας για την μελέτη του ΕΔΜ με θέμα την Μετανάστευση στην ΕΕ φοιτητών από τρίτες χώρες

Σεπτέμβριος 2012

Περίληψη

Τα ελληνικά ιδρύματα ακόμα χαρακτηρίζονται από εσωστρέφεια, που έρχεται σε αντίθεση με τη διεθνή τάση που προκρίνει συνεργασίες ανάμεσα σε ιδρύματα από διάφορες χώρες και «άνοιγμα» σε ξένους φοιτητές. Αν και ο αριθμός των φοιτητών από τρίτες χώρες στην Ελλάδα παραμένει χαμηλός συγκριτικά με τον αριθμό των Ελλήνων φοιτητών που φοιτούν στα ελληνικά ανώτατα ιδρύματα, τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες προσέλκυσης φοιτητών από τρίτες χώρες. Το βάρος έως τώρα έπεφτε στα μεταπτυχιακά προγράμματα, καθώς εκεί η διδασκαλία μπορούσε να γίνει στα αγγλικά, γεγονός που ευνοούσε την παρουσία ξένων φοιτητών. Ο Νόμος Ν. 4009/11 «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων» περιέχει διατάξεις οι οποίες στόχο έχουν να προωθήσουν και να ενισχύσουν τη διεθνοποίηση των ελληνικών ανωτάτων ιδρυμάτων, όπως προγράμματα σπουδών στα Αγγλικά. Δίνει τη δυνατότητα στα ιδρύματα να οργανώνουν και να προσφέρουν προγράμματα σπουδών, ως αποτέλεσμα συνεργασίας των σχολών τους ή σε συνεργασία με άλλα ιδρύματα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής και σε ξένη γλώσσα, καθώς και ειδικά προγράμματα διά βίου μάθησης, με παραδοσιακές μορφές και εξ αποστάσεως. Προβλέπει διαδικασίες και μορφές σύμπραξης που συνδέουν την Ανώτατη Εκπαίδευση με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα και με την προηγμένη έρευνα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Εκτός από τα εκπαιδευτικά οφέλη, η προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών συνδέεται με οικονομικά οφέλη, για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τις τοπικές και την εθνική οικονομία και την απασχόληση. Ο ρόλος της γνώσης και των υψηλών δεξιοτήτων στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη καθιστούν την προσέλκυση «μυαλών» ένα σημαντικό πεδίο του διεθνούς ανταγωνισμού. Το σύστημα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι από τα πιο προσβάσιμα και προσιτά στην Ευρώπη: δεν απαιτούνται εισαγωγικές εξετάσεις, η εκπαίδευση είναι δωρεάν ενώ η γνώση της ελληνικής γλώσσας δεν αποτελεί προϋπόθεση για την υποβολή της αίτησης εγγραφής. Λόγω του μεγάλου αριθμού των ΑΕΙ και των ΤΕΙ και των τομέων των επιστημών που καλύπτουν, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε πολλές ειδικότητες και επιστημονικά πεδία.

Για τη χορήγηση στον αλλοδαπό θεώρησης εισόδου για σπουδές πρέπει να γίνει δεκτός σε ένα από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και να μπορεί να εξασφαλίσει τα έξοδα των σπουδών και της διαβίωσής του στην Ελλάδα. Η θεώρηση εισόδου αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας διαμονής. Σε φοιτητή, υπήκοο τρίτης χώρας που δεν είναι εφοδιασμένος με την ειδική σπουδαστική VISA δεν του χορηγείται άδεια διαμονής για σπουδές. Οι φοιτητές τρίτων χωρών έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στα προγράμματα κινητικότητας φοιτητών της Ε.Ε.

Όπως συμβαίνει και στην έρευνα σχετικά με την παράτυπη μετανάστευση, η συγκέντρωση αξιόπιστων στοιχείων για την κατάχρηση της επιλογής «λόγοι σπουδών» με στόχο τη μετανάστευση δεν είναι εύκολη. Τρόπους αποτροπής της κατάχρησης του δικαιώματος έλευσης στην Ελλάδα για σπουδές αποτελεί το αυστηρό πλαίσιο χορήγησης θεώρησης εισόδου «για λόγους σπουδών» και χορήγησης και ανανέωσης άδειας διαμονής.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο στόχος της μελέτης είναι να παράσχει επισκόπηση των μεταναστευτικών πολιτικών που εφαρμόζονται από την Ελλάδα σχετικά με φοιτητές τρίτων χωρών, προκειμένου να επικουρήσει όσους χαράζουν και εφαρμόζουν τις πολιτικές στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της ενεργούς προσέλκυσης φοιτητών στην ΕΕ για λόγους σπουδών και την αποτροπή της κατάχρησης της αιτιολογίας των σπουδών για μετανάστευση. Στον περιορισμένο χρόνο εκπόνησης του κειμένου, πραγματοποιήθηκε το καλύτερο δυνατό για την συγκέντρωση του υλικού, δεδομένου ότι - όπως διαπιστώθηκε στην πράξη - τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα φείδονται πληροφοριών σε τέτοιου είδους θέματα.

Στην Ελλάδα, ο αριθμός των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών είναι αρκετά μικρός σε σχέση τόσο με το συνολικό αριθμό των φοιτητών στην Ελλάδα, όσο και με τον αριθμό των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για πολλές δεκαετίες η Ελλάδα «εξήγαγε» φοιτητές, κυρίως σε χώρες της Βαλκανικής. Την τελευταία πενταετία, παρατηρείται, αντίθετα, αύξηση των φοιτητών, ιδιαίτερα από βαλκανικές χώρες για σπουδές στην Ελλάδα. Το 2009, περίπου 8.000 φοιτητές φοιτούσαν σε ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα (σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο) και ΤΕΙ, σε επαγγελματικές σχολές και ιδιωτικά κολέγια. Επρόκειτο για υπηκόους Αλβανίας, Σερβίας και Τουρκίας, αλλά και βουλγαρικής και ρουμανικής καταγωγής.¹

Τα ελληνικά πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ δεν επιλέγουν την ποσόστωση των αλλοδαπών που θα υποδεχτούν, ούτε τις σχολές όπου θα τους κατευθύνουν. Αυτό αποφασίζεται από το Υπουργείο Παιδείας. Σύμφωνα με πληροφορίες της Διεύθυνσης Οργάνωσης και Διεξαγωγής Εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας, οι υποψήφιοι που είναι απόφοιτοι σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εκτός Ε.Ε. εισάγονται σε ποσοστό 1% για το πρώτο επιστημονικό πεδίο και 0.5% για τα υπόλοιπα τέσσερα.² Σχετικά με τη φοίτηση στα ξενόγλωσσα κολέγια στην Ελλάδα (κέντρα μεταλυκειακής εκπαίδευσης) το 2009 υπολογιζόταν ότι φοιτούσαν στα ξενόγλωσσα τμήματά τους 2.500-3.000 αλλοδαποί φοιτητές, κυρίως Κινέζοι. Αρκετοί ήταν από χώρες των Βαλκανίων, ενώ ειδικά στη Θεσσαλονίκη υπολογιζόταν πως φοιτούσαν 700-800 ξένοι σπουδαστές, το 90% των οποίων Βαλκάνιοι.³

Τα ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για έξοδο τους από την εσωστρέφεια και την ανάγκη να «ανοιχτούν» σε ξένους φοιτητές, έχουν προβεί σε ενέργειες για τη διεθνοποίηση των σπουδών στην Ελλάδα και την ενίσχυση της εξωστρέφειας της ανώτατης εκπαίδευσης. Υπογράφουν διμερείς συμβάσεις με πανεπιστημιακά ιδρύματα τρίτων χωρών με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας και της ανταλλαγής σε θέματα έρευνας και εκπαίδευσης και συμμετέχουν σε διεθνείς οργανισμούς, δίκτυα και ενώσεις. Συχνή είναι η παρουσία ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων σε διεθνείς εκπαιδευτικές εκθέσεις για την προσέλκυση φοιτητών από τρίτες χώρες και την προώθηση του εκπαιδευτικού συστήματος και των σπουδών στην Ελλάδα.

¹ Σημειώνεται ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία είναι κράτη μέλη της Ε.Ε. από το 2007.

² Οι Σχολές και τα Τμήματα των Πανεπιστημίων, των ΤΕΙ καθώς και οι Στρατιωτικές και άλλες Σχολές είναι ταξινομημένες ανάλογα με το γνωστικό τους αντικείμενο σε πέντε Επιστημονικά Πεδία: 1ο Πεδίο: Ανθρωπιστικών, Νομικών & Κοινωνικών Σπουδών, 2ο Πεδίο: Θετικών Επιστημών, 3ο Πεδίο: Επιστημών Υγείας, 4ο Πεδίο: Τεχνολογικών Επιστημών, 5ο Πεδίο: Επιστημών Οικονομίας & Διοίκησης.

³ Σημειώνεται πως ο αριθμός αλλοδαπών φοιτητών στα ΚΕΜΕ δεν παρακολουθείται από το Υπουργείο Παιδείας.

Σημαντικός παράγοντας για την έλευση φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών στη χώρα αποτελούν οι Μορφωτικές Συμφωνίες και τα Μορφωτικά Εκτελεστικά Προγράμματα που έχουν υπογράψει τα Υπουργεία Εξωτερικών και Παιδείας, στο πλαίσιο των οποίων χορηγούνται υποτροφίες προς τους υπηκόους τρίτων χωρών για σπουδές σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και την εκπόνηση έρευνας σε πανεπιστημιακά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα.

1.1 Μεθοδολογία

Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε αφορούσε κυρίως έρευνα μέσω δευτερογενών πηγών και όχι πρωτογενή έρευνα πεδίου. Μελετήθηκε το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που αφορά την είσοδο υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα για λόγους σπουδών. Παρά την προσπάθεια της συντάκτριας της μελέτης για τη συγκέντρωση αριθμητικών και στατιστικών στοιχείων, όπως αυτά απαιτούνταν από τις τεχνικές προδιαγραφές της έκθεσης, δεν κατέστη δυνατή η συγκέντρωσή τους.

Έγιναν συναντήσεις με αρμοδίους υπαλλήλους της Ε1 Διεύθυνσης Μορφωτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών και τη Διεύθυνση Σπουδών και Φοιτητικής Μέριμνας του Υπουργείου Παιδείας. Οι προαναφερόμενες Διευθύνσεις έχουν στην αρμοδιότητα τους ζητήματα που αφορούν τη χορήγηση υποτροφιών. Από τη Διεύθυνση Οργάνωσης και Διεξαγωγής εξετάσεων δόθηκαν στοιχεία που αφορούν τον αριθμό των φοιτητών από τρίτες χώρες που έγιναν δεκτοί να φοιτήσουν στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για τα έτη 2006-2009, αλλά δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για τα έτη 2010 και 2011 ούτε συνολικά στοιχεία για τον αριθμό που φοιτούν στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Από το Τμήμα Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής, της Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Επιχειρησιακών Ερευνών του Υπουργείου Παιδείας κατέστη δυνατό να συγκεντρωθούν στοιχεία για τις εθνικότητες των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών που φοιτούσαν στα ελληνικά Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα κατά τα ακαδημαϊκά έτη 2006-2007 και 2007-2008.

Σχετικά με την εξακρίβωση της κατάχρησης του δικαιώματος εισόδου στην Ελλάδα για λόγους σπουδών από υπηκόους τρίτων χωρών, από την έρευνα της συντάκτριας της μελέτης, ελλείπει στοιχεία, δεν κατέστη δυνατό να τεκμηριωθεί επαρκώς.

1.2 Ορισμοί

Για το σκοπό της παρούσας μελέτης, ο όρος «φοιτητής τρίτης χώρας» αναφέρεται σε «πολίτη τρίτης χώρας⁴ που εισέρχεται στην ΕΕ από τρίτη χώρα για λόγους σπουδών». Η Οδηγία 2004/114/ΕΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την άμισθη πρακτική άσκηση ή την εθελοντική υπηρεσία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το Π.Δ.101/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2004/114/ΕΚ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές ή την εθελοντική υπηρεσία». Η Οδηγία διακρίνει τέσσερις κατηγορίες υπηκόων τρίτων χωρών:

- τους φοιτητές
- τους μαθητές
- τους άμισθους πρακτικά ασκούμενους

⁴ Να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το Γλωσσάρι του ΕΔΜ, «ο πολίτης τρίτης χώρας» είναι «το άτομο που δεν είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του Άρθρου 20(1) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το οποίο δεν απολαμβάνει την ελευθερία κυκλοφορίας στην Ένωση όπως αυτό ορίζεται στο Άρθρο 2(5) του Κώδικα Συνόρων του Σέγκεν». Ο ορισμός αυτός σημαίνει ότι οι πολίτες της Νορβηγίας, της Ισλανδίας, του Λιχτενστάιν και της Ελβετίας δεν θεωρούνται πολίτες τρίτων χωρών.

- τους παρέχοντες εθελοντική υπηρεσία.

Στο Γλωσσάριο του ΕΑΜ, στο πλαίσιο της μετανάστευσης, ο 'φοιτητής' πολίτης τρίτης χώρας ορίζεται ως «a *third-country national* accepted by an establishment of higher education and admitted to the territory of a Member State to pursue as his/her main activity a full-time course of study leading to a higher education qualification recognised by the Member State, including diplomas, certificates or doctoral degrees in an establishment of higher education, which may cover a preparatory course prior to such education according to its national legislation» [«πολίτης τρίτης χώρας που έχει γίνει δεκτός από ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα και έχει εισέλθει στο έδαφος ενός κράτους μέλους προκειμένου να παρακολουθήσει ως κύρια δραστηριότητά του ένα πρόγραμμα σπουδών πλήρους απασχόλησης που οδηγεί σε τυπικό προσόν ανώτατης εκπαίδευσης το οποίο και αναγνωρίζεται από το κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων των διπλωμάτων, των πιστοποιητικών ή των διδακτορικών πτυχίων σε ένα ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα τα οποία ενδέχεται να καλύπτουν ένα προπαρασκευαστικό πρόγραμμα σπουδών που προηγείται αυτής της εκπαίδευσης σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία»] βάσει του ορισμού του 'φοιτητή' σύμφωνα με το Άρθρο 2 της Οδηγίας 2004/114/EK⁵ του Συμβουλίου.

Στο Π.Δ.101/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2004/114/EK σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές ή την εθελοντική υπηρεσία», «σπουδαστής» ορίζεται ο υπήκοος τρίτης χώρας που έγινε δεκτός σε αναγνωρισμένο από την εθνική νομοθεσία ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα και στον οποίο επιτρέπεται η είσοδος και διαμονή στην ελληνική επικράτεια, προκειμένου να έχει ως κύρια δραστηριότητα την παρακολούθηση προγράμματος σπουδών πλήρους φοίτησης, με σκοπό την απόκτηση πτυχίου, μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης ή διδακτορικού διπλώματος που χορηγεί το ίδρυμα αυτό. Στην έννοια των σπουδών εντάσσεται και ο κύκλος προετοιμασίας, εφόσον προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία, ως τμήμα των σπουδών αυτών.⁶

Σχετικά με τα επίπεδα εκπαίδευσης, η παρούσα έκθεση επικεντρώνεται στους υπηκόους τρίτων χωρών που έρχονται στην Ελλάδα για να φοιτήσουν στην ανώτατη εκπαίδευση αντιστοιχεί στο 5^ο Επίπεδο (πρώτο στάδιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) και το 6^ο Επίπεδο (δεύτερο στάδιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) σύμφωνα με τη Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης [International Standard Classification of Education (ISCED)]⁷. Το 5^ο Επίπεδο (πρώτο στάδιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) ορίζεται ως πτυχίο επιπέδου Bachelor και Master στα κράτη (μέλη) με προγράμματα συνολικής θεωρητικής διάρκειας τουλάχιστον δύο χρόνων από την αρχή του 5^{ου} επιπέδου και το 6^ο Επίπεδο (δεύτερο στάδιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) ορίζεται ως πτυχίο επιπέδου διδακτορικού (PhD) στα κράτη μέλη και το επίπεδο αυτό τυπικά απαιτεί την υποβολή διατριβής δημοσιοποιήσιμης ποιότητας που αποτελεί προϊόν πρωτότυπης έρευνας και συνεισφέρει σημαντικά στη γνώση.

⁵ Διαθέσιμη στο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:375:0012:0018:EL:PDF>

⁶ Για τις ανάγκες της Έκθεσης παρατίθενται ακόμα οι ακόλουθοι ορισμοί όπως αναφέρονται στο Π.Δ. 101/2008:

«Υπήκοος τρίτης χώρας»: το φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ούτε την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΚ.

«Ίδρυμα»: ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, νομίμως συστημένο, του οποίου το πρόγραμμα σπουδών είναι αναγνωρισμένο σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

«Πρόγραμμα εθελοντικής υπηρεσίας»: πρόγραμμα δραστηριοτήτων αλληλεγγύης που βασίζεται σε εθνικό ή κοινοτικό πρόγραμμα και επιδιώκει στόχους γενικού ενδιαφέροντος.

«Άδεια διαμονής»: κάθε είδους πιστοποίηση που παρέχεται από τις ελληνικές αρχές και με βάση την οποία επιτρέπεται σε υπήκοο τρίτης χώρας να διαμένει νόμιμα στην Ελληνική Επικράτεια, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1030/2002 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, «για την καθιέρωση αδειών διαμονής ενιαίου τύπου για τους υπηκόους τρίτων χωρών» (ΕΕ L 157/15.6.2002).

⁷ Διαθέσιμο στο <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isc97-en.pdf>

2. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΑΠΟ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

2.1 Δομή του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος

Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα, είναι δημόσια και παρέχεται δωρεάν. Σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος, η Ανώτατη Εκπαίδευση είναι δημόσια και παρέχεται αποκλειστικά από πανεπιστημιακά ιδρύματα που αποτελούν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), με πλήρη αυτοδιοίκηση και ακαδημαϊκή ελευθερία, τα οποία τελούν υπό την εποπτεία του κράτους και χρηματοδοτούνται από αυτό. Η κρατική εποπτεία ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού. Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 5 του Συντάγματος, είναι τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία αποτελείται από παράλληλους τομείς:

1. τον Πανεπιστημιακό Τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ)⁸ και
2. τον Τεχνολογικό Τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.ΤΕ.).

Η εισαγωγή των φοιτητών στα παραπάνω ιδρύματα εξαρτάται από την επίδοσή τους σε εξετάσεις εθνικού επιπέδου που λαμβάνουν χώρα στη Γ' τάξη του Λυκείου⁹. Λειτουργεί επίσης το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), που έχει αποστολή την παροχή εξ αποστάσεως προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.

Η σημερινή δομή και διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχει διαμορφωθεί μέσα από την δημιουργία Πανεπιστημίων που ανήκαν εξ αρχής στην Ανώτατη Εκπαίδευση καθώς και Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλων ιδρυμάτων που παρείχαν Ανώτερη Επαγγελματική Εκπαίδευση. Τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) εντάχθηκαν το 2001¹⁰ στην Ανώτατη Εκπαίδευση και έκτοτε διέπονται ως προς την οργάνωση και τη λειτουργία τους, από τις ίδιες συνταγματικές διατάξεις που ισχύουν και για τα Πανεπιστήμια. Στην Ανώτατη Εκπαίδευση εντάχθηκαν το 2003 και τα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ενώ από το 2006 οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές εντάχθηκαν και αυτές στην ανώτατη εκπαίδευση και μετονομάστηκαν σε Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες.

Η Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση αποτελεί την εξέλιξη των τελευταίων σαράντα ετών, με σημείο εκκίνησης την Ανωτέρα Επαγγελματική Εκπαίδευση. Η εξέλιξη αυτή ήταν προϊόν αφ' ενός της ραγδαίας αναπτυσσόμενης τεχνολογίας και επιστήμης, αφ' ετέρου των αυξανόμενων αναγκών της οικονομίας και της κοινωνίας σε στελέχη υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Με νόμο του 1983¹¹ έπαυσε να υφίσταται στο επίσημο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού η Ανώτερη Επαγγελματική Εκπαίδευση και ιδρύθηκαν τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) που αποτέλεσαν στα επόμενα χρόνια τους φορείς παροχής της Τεχνολογικής Εκπαίδευσης σε τριτοβάθμιο επίπεδο.

Ο Πανεπιστημιακός Τομέας της Ανώτατης Εκπαίδευσης αποβλέπει στη θεμελίωση, παραγωγή, ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας και στην υψηλού επιπέδου σφαιρική, θεωρητική και

⁸ Λειτουργούν ακόμα το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το Διεθνές Πανεπιστήμιο τα οποία αποτελούν ιδρύματα ιδιαίτερης κατηγορίας και δεν περιλαμβάνονται στα ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης, όπως αυτά ορίζονται από τον νόμο-πλαίσιο 4009/11.

⁹ Αυτό δεν ισχύει για την εισαγωγή στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το Διεθνές Πανεπιστήμιο.

¹⁰ Ν.2916/2001 (ΦΕΚ Α' 114/11.06.2001) «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής»

¹¹ Ν.1404/1983(ΦΕΚ Α' 173/24.11.84) «Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»

εφαρμοσμένη κατάρτιση του μελλοντικού επιστημονικού δυναμικού της χώρας, καθώς επίσης στην προώθηση και ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας. Ο Τεχνολογικός Τομέας της Ανώτατης Εκπαίδευσης στοχεύει στην ανάπτυξη της επιστημονικής και της τεχνολογικής έρευνας. Οι σπουδές στα ΤΕΙ, σε σύγκριση με τις σπουδές στα Πανεπιστήμια, έχουν περισσότερο εφαρμοσμένο χαρακτήρα. Λαμβάνεται όμως πρόνοια ώστε τα προγράμματα σπουδών των ΤΕΙ να περιέχουν ικανό αριθμό θεωρητικών μαθημάτων υποδομής, ώστε οι πτυχιούχοι να μπορούν να προσαρμόζονται εύκολα και αποτελεσματικά στις διαρκώς μεταβαλλόμενες και αυξανόμενες απαιτήσεις της επαγγελματικής και κοινωνικής ζωής.

Τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) διέπονται από τις διατάξεις του Ν. 1404/1983 για την ίδρυση και λειτουργία των ΤΕΙ, νόμος ο οποίος τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με μεταγενέστερες διατάξεις νόμων και, τελικά, με το Ν. 2916/2001, σύμφωνα με τον οποίο τα ΤΕΙ εντάσσονται εφ' εξής στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Τεχνολογικός Τομέας) και διέπονται ως προς την οργάνωση και τη λειτουργία τους από τις ίδιες συνταγματικές διατάξεις που ισχύουν και για τα Πανεπιστήμια (Πανεπιστημιακός Τομέας). Στον Τεχνολογικό Τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης εντάχθηκε το 2002 και η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ)¹², η οποία ιδρύθηκε στην Αθήνα στη θέση της προγενέστερης Σχολής Εκπαιδευτικών Λειτουργών Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης (ΣΕΛΕΤΕ). Η ΑΣΠΑΙΤΕ περιλαμβάνει πέντε τμήματα Εκπαιδευτικών Μηχανικών διαφόρων ειδικοτήτων, όπως επίσης και ένα Γενικό Τμήμα Παιδαγωγικών Μαθημάτων, το οποίο προσφέρει παιδαγωγική κατάρτιση σε διάφορες κατηγορίες πτυχιούχων Ανώτατης Εκπαίδευσης. Τέλος, με νόμο του 2006, αναβαθμίστηκε και αναδιάρθρωθηκε η ναυτική εκπαίδευση, καθιστώντας την ισότιμη της εκπαίδευσης των ΤΕΙ.¹³

Η οργάνωση και η λειτουργία των Πανεπιστημίων βασίζεται κατ' αρχήν στο Σύνταγμα του 1975 και ακολούθως στις διατάξεις μεταγενέστερων νόμων. Ο εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης, σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, επιδιώχθηκε και προωθήθηκε με το Νόμο-πλαίσιο 1268/1982 («Για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων») και, συμπληρωματικά, με το Ν. 2083/1992 («Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης») και με το Ν.3404/2005 «Ρύθμιση θεμάτων Πανεπιστημιακού και Τεχνολογικού Τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις». Με το Ν. 2083/92¹⁴ ιδρύθηκε το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) για την παροχή εξ αποστάσεως προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης. Ο Ν. 3374/2005 θέσπισε το σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων, βάσει του οποίου οργανώνονται τα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθώς και το Παράρτημα Διπλώματος, το οποίο επισυνάπτεται στους τίτλους σπουδών που χορηγούν τα Ιδρύματα. Επίσης, συγκεκριμένες στρατιωτικές σχολές, όπως και οι ανώτερες εκκλησιαστικές σχολές εντάχθηκαν στην ανώτατη εκπαίδευση με νόμους του 2003 και 2006 αντίστοιχα. Παράλληλα, με νόμο του 2005 ιδρύθηκε το Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος. Τέλος, με το Νόμο-πλαίσιο 3549/2007, επιχειρήθηκε η μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου στη δομή και τη λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ενώ ακολούθησαν το Προεδρικό Διάταγμα Π.Δ. 160/08 (ΦΕΚ 220/3-11-2008) «Πρότυπος Γενικός Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των Α.Ε.Ι.» και ο Νόμος Ν. 3794/09 (ΦΕΚ 156/4-9-2009) «Ρύθμιση θεμάτων του πανεπιστημιακού και τεχνολογικού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις».

Το 2011 ψηφίστηκε ο νόμος- πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Ν. 4009/11 (ΦΕΚ 195 Α/6-9-2011) «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση

¹² Ν.3027/2002 (ΦΕΚ Α' 152 /28-6-2002) «Ρύθμιση θεμάτων οργανισμού σχολικών κτιρίων, ανώτατης εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

¹³ Ν.3450/2006 (ΦΕΚ Α' 64/30-3-2006) «Αναβάθμιση και αναδιάρθρωση της ναυτικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

¹⁴ Ν.2083/1992 (ΦΕΚ 159 Α')«Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»

των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»¹⁵ ο οποίος προέβλεπε πλήθος αλλαγών κυρίως στη διοίκηση και τη λειτουργία των Ανώτατων Ιδρυμάτων αλλά και στη διάρθρωση των σπουδών. Σχετικά με τη διάρθρωσή τους, οι σπουδές στην ανώτατη εκπαίδευση διαρκούν κατ' ελάχιστον 3 έτη και οργανώνονται στους τρεις κύκλους του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης. Ο πρώτος κύκλος συνίσταται στην παρακολούθηση ενός προγράμματος σπουδών και περιλαμβάνει μαθήματα που αντιστοιχούν κατ' ελάχιστον σε 180 πιστωτικές μονάδες (π.μ.). Ένα έτος αντιστοιχεί σε 60 π.μ. Ένα ίδρυμα μπορεί να οργανώνει και προγράμματα σύντομου κύκλου σπουδών, ως μέρος του πρώτου κύκλου σπουδών ή συνδεδεμένα με αυτόν, που αντιστοιχούν κατά ανώτατο όριο σε 120 π.μ. και οδηγούν στην απονομή διπλώματος σύντομου κύκλου. Ο δεύτερος κύκλος συνίσταται στην παρακολούθηση προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών και περιλαμβάνει μαθήματα που αντιστοιχούν κατ' ελάχιστο σε 60 - πιστωτικές μονάδες. Ο τρίτος κύκλος είναι οι διδακτορικές σπουδές. Μπορεί να περιλαμβάνει μαθήματα που αντιστοιχούν κατ' ελάχιστο σε 30 πιστωτικές μονάδες, καθώς και την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής και ολοκληρώνεται σε κατ' ελάχιστον τρία έτη.

2.2 Το εθνικό πλαίσιο πολιτικής σχετικά με τους φοιτητές από τρίτες χώρες

Εκτός από τα εκπαιδευτικά οφέλη, η προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών συνδέεται με οικονομικά οφέλη, για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τις τοπικές και την εθνική οικονομία και την απασχόληση. Ο ρόλος της γνώσης και των υψηλών δεξιοτήτων στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη καθιστούν την προσέλκυση «μυαλών» ένα σημαντικό πεδίο του διεθνούς ανταγωνισμού. Η προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών δεν αποτελεί μόνο τεκμήριο του διεθνούς κύρους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της θέσης τους στη διεθνή ιεραρχία αλλά συνδέεται και με ευρύτερα πολιτικά και πολιτισμικά εθνικά οφέλη, καθώς ενισχύει την αμοιβαία γνώση και κατανόηση των πολιτισμών και αυξάνει την πολιτισμική τους ισχύ και επιρροή.¹⁶

Ο αριθμός των φοιτητών από τρίτες χώρες στην Ελλάδα είναι χαμηλός συγκριτικά με τον αριθμό των Ελλήνων φοιτητών που φοιτούν στο εξωτερικό, ωστόσο τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες προσέλκυσης φοιτητών από τρίτες χώρες στα ελληνικά ανώτατα ιδρύματα. Το βάρος έως τώρα έπεφτε στα μεταπτυχιακά προγράμματα, καθώς εκεί η διδασκαλία μπορούσε να γίνει στα αγγλικά, γεγονός που ευνοούσε την παρουσία ξένων φοιτητών. Ο Νόμος Ν. 4009/11 «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων» περιέχει διατάξεις οι οποίες στόχο έχουν να προωθήσουν και να ενισχύσουν τη διεθνοποίηση των ελληνικών ανώτατων ιδρυμάτων, όπως προγράμματα σπουδών στα Αγγλικά. Δίνει τη δυνατότητα στα ιδρύματα να οργανώνουν και να προσφέρουν προγράμματα σπουδών, ως αποτέλεσμα συνεργασίας των σχολών τους ή σε συνεργασία με άλλα ιδρύματα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής και σε ξένα γλώσσα, καθώς και ειδικά προγράμματα διά βίου μάθησης, με παραδοσιακές μορφές και εξ αποστάσεως. Προβλέπει διαδικασίες και μορφές σύμπραξης που συνδέουν την Ανώτατη Εκπαίδευση με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα και με την προηγμένη έρευνα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Στηρίζει τη διεθνοποίηση της έρευνας και της διδασκαλίας και δίνει τη δυνατότητα στα ελληνικά Ιδρύματα να προσελκύσουν αλλοδαπούς φοιτητές και να λειτουργήσουν ως πόλοι αριστείας και ποιοτικής εκπαίδευσης. Ιδίως φιλοδοξεί να επιταχύνει τις διαδικασίες επιτυχούς και αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των ελληνικών Α.Ε.Ι. στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας και να ενισχύσει την

¹⁵ Τροποποιήθηκε τον Αύγουστο 2012.

¹⁶ Δημητρώπουλος, Α. (2006) *Η Ανώτατη Παιδεία στην Ελλάδα σε συγκριτική προοπτική: Ιρλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Τουρκία, Φινλανδία*, Έρευνα του ΕΛΙΑΜΕΠ για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα, Αθήνα.

διασύνδεση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών και ερευνητικών υπηρεσιών των Α.Ε.Ι. με τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα.¹⁷

Το σύστημα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι από τα πιο προσβάσιμα και προσιτά στην Ευρώπη. Λόγω του μεγάλου αριθμού των ΑΕΙ και των ΤΕΙ και των τομέων των επιστημών που καλύπτουν, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε πολλές ειδικότητες και επιστημονικά πεδία. Οι υποψήφιοι έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν έως και 20 σχολές της προτίμησής τους σε ένα από τα πεδία που έχουν επιλέξει ενώ η γνώση της ελληνικής γλώσσας δεν αποτελεί προϋπόθεση για την υποβολή της αίτησης εγγραφής. Ωστόσο, οι αλλοδαποί φοιτητές υποχρεούνται να παρακολουθήσουν Πρόγραμμα Εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε ειδικά κέντρα ξένων γλωσσών τα οποία εντάσσονται στα Πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Μετά την επιτυχή έκβαση των εξετάσεων στην ελληνική γλώσσα, ο φοιτητής συνεχίζει την πλήρη εκπαίδευσή του στο πανεπιστήμιο όπου έχει επιλεγεί. Το γεγονός ότι η εκπαίδευση είναι δωρεάν, ότι δεν απαιτούνται εισαγωγικές εξετάσεις, ότι η εισαγωγή στα ιδρύματα γίνεται με βάση το βαθμό του απολυτηρίου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ότι έχουν δωρεάν πανεπιστημιακά συγγράμματα, ιατρική περίθαλψη και δυνατότητα δωρεάν σίτισης ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση, καθώς και το γεγονός ότι οι φοιτητές λαμβάνουν άδεια διαμονής λόγω σπουδών που τους επιτρέπει την ελεύθερη πρόσβαση στη ζώνη Σένγκεν αποτελούν πόλο έλξης για υπηκόους τρίτων χωρών να έρθουν για σπουδές στην Ελλάδα.

Η ίδρυση του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδας το 2005 αποτελεί έμπρακτο παράδειγμα του ενδιαφέροντος του ελληνικού κράτους για τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Με την ίδρυση και λειτουργία του, το ελληνικό κράτος επιδιώκει την ενίσχυση της συμμετοχής τους στη διεθνή αγορά υπηρεσιών ανώτατης εκπαίδευσης και την προσέλκυση φοιτητών από τις γειτονικές κυρίως χώρες (Βαλκανικές, Αραβικές, χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και Παρευξείνιες). Η δε γλώσσα διδασκαλίας του είναι τα αγγλικά, στοιχείο σημαντικό, δεδομένου ότι αρκετοί εν δυνάμει φοιτητές από τρίτες χώρες συχνά αποθαρρύνονται από τη χρήση της ελληνικής ως γλώσσας διδασκαλίας στα ελληνικά ανώτατα ιδρύματα. Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως πολλά ιδρύματα, εκτός του Διεθνούς Πανεπιστημίου διεξάγουν τα μεταπτυχιακά τους προγράμματα στην αγγλική γλώσσα ή άλλη γλώσσα, για την αποφυγή ακριβώς της αποθάρρυνσης και κυρίως για την προσέλκυση εν δυνάμει φοιτητών.

Η εθνική πολιτική σχετικά με τους φοιτητές από τρίτες χώρες στην Ελλάδα διαμορφώνεται τόσο από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, όσο και από το Υπουργείο Εξωτερικών. Η ΕΙ Διεύθυνση Μορφωτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, μεταξύ άλλων, ασχολείται και με θέματα υποτροφιών για προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται για τη χορήγηση των υποτροφιών (αριθμός υποτρόφων, χώρες καταγωγής τους, αντικείμενο σπουδών) λαμβάνονται με βάση κυρίως πολιτικά κριτήρια, την αμοιβαιότητα που υπάρχει στην τήρηση των διμερών συμφωνιών με τις χώρες καταγωγής των φοιτητών και τις ανάγκες τους.¹⁸ Για παράδειγμα, κράτη της Αφρικής, όπως η Αιθιοπία, έχουν ανάγκη από συγκεκριμένες ειδικότητες (δασκάλους ή μηχανικούς), επειδή στόχος των χορηγούμενων από το Υπουργείο Εξωτερικών υποτροφιών είναι οι φοιτητές να έρθουν στην Ελλάδα, να εκπαιδευτούν και να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους, οι χορηγούμενες υποτροφίες διαμορφώνονται αναλόγως.¹⁹

¹⁷ Αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου για τη «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων», διαθέσιμη στο http://www.aueb.gr/pages/news/attachments/1137_a.pdf

¹⁸ Πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τη συνάντηση της συντάκτριας της Έκθεσης με τη αρμόδια υπάλληλο της ΕΙ Δ/σης του Υπουργείου Εξωτερικών στις 13.08.2012, στο Υπουργείο Εξωτερικών.

¹⁹ ο.π.

Το Υπουργείο Εξωτερικών δεν είναι ο μόνος φορέας που χορηγεί υποτροφίες σε φοιτητές από τρίτες χώρες για σπουδές στην Ελλάδα. Υποτροφίες χορηγεί και το Υπουργείο Παιδείας, όπου αρμόδια είναι η Διεύθυνση Σπουδών και Φοιτητικής Μέριμνας. Κάθε χρόνο ανακοινώνεται ο αριθμός των χορηγούμενων υποτροφιών ανά χώρα καταγωγής με βάση τις συμφωνίες που έχει συνάψει το ελληνικό κράτος με τρίτα κράτη. Οι υποτροφίες χορηγούνται τόσο για την παρακολούθηση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής έρευνας σε πανεπιστήμια ή ερευνητικά κέντρα της χώρας.

Στην Εθνική Στρατηγική της Ελλάδας για το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008 που παρουσίασε το Υπουργείο Πολιτισμού, υπήρχε αναφορά για την υλοποίηση δράσεων διαπολιτισμικού διαλόγου στα πανεπιστήμια, τους χώρους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γενικότερα και στη φοιτητική κοινότητα ενώ υπήρξε σαφής αναφορά στην ανάγκη επισήμανσης, ενίσχυσης και ανάδειξης των υφισταμένων προγραμμάτων ανταλλαγής φοιτητών, υποδοχής ή αποστολής φοιτητών με υποτροφίες φοίτησης ή πρακτικής άσκησης.²⁰

Το 2010 στη δημόσια διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε για την Εθνική Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση, Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο και Το Δημόσιο Τεχνολογικό Ίδρυμα, στη Σύνοδο των Πρυτάνεων τονίστηκαν οι δυνατότητες που διαθέτουν τα Ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ώστε να συμβάλλουν στη μεταβολή της Ελλάδας από χώρα εξαγωγής σε χώρα εισαγωγής φοιτητών και υψηλής ποιότητας επιστημόνων από άλλες χώρες.²¹ Τονίστηκε πως θα πρέπει να αξιοποιηθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ελληνικών πανεπιστημίων και να διευρυνθούν οι δυνατότητές τους για διεθνή δικτύωση και ανάπτυξη εκπαιδευτικών και ερευνητικών συνεργασιών. Προτάθηκαν, λοιπόν, υιοθέτηση και πλήρης εφαρμογή του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και η αντιστοίχισή του με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων Διά Βίου Εκπαίδευσης και το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, ως εργαλείου για τη διεθνή διαφάνεια, κατανόηση, αναγνώριση και προβολή των σπουδών στα ελληνικά Ιδρύματα καθώς και η πλήρης εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πιστωτικών Μονάδων στα Ιδρύματα για τη διευκόλυνση της αναγνώρισης των σπουδών σε διεθνές επίπεδο. Ακόμα, προτάθηκε η χρηματοδότηση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, με διεθνή χαρακτήρα και εμβέλεια, και σε άλλη γλώσσα, ώστε να προσελκύουν φοιτητές και προσωπικό από άλλες χώρες, η χρηματοδότηση κοινών μεταπτυχιακών προγραμμάτων με κορυφαία Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα του εξωτερικού σε τομείς στους οποίους η Ελλάδα διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα, η πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών των ελληνικών Ιδρυμάτων από διεθνείς επιτροπές επιστημόνων, ώστε η ποιότητά τους να γίνεται γνωστή στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα και η ενίσχυση της διεθνούς προβολής των ελληνικών Ιδρυμάτων και των προγραμμάτων τους στο εξωτερικό, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εξωτερικών και το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, προτάσεις που εν πολλοίς ενσωματώθηκαν στο νόμο πλαίσιο για την ανώτατη εκπαίδευση Ν. 4009/11 (ΦΕΚ 195 Α/6-9-2011) «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων».

²⁰ Εθνική Στρατηγική της Ελλάδας για το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008, διαθέσιμο στο http://interculture.culture.gr/gr/strategy_greece.pdf

²¹ Κείμενο διαβούλευσης για την έναρξη διαλόγου για την Εθνική Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο, το Δημόσιο Τεχνολογικό Ίδρυμα- Αυτοδιοίκηση, λογοδοσία, ποιότητα, εξωστρέφεια, 65η Σύνοδος Πρυτάνεων, Ρέθυμνο, 23 Οκτωβρίου 2010, διαθέσιμο στο: http://www.minedu.gov.gr/publications/docs/keimeno_diaboyleyshs_101023.pdf

3. ΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΟΥ ΙΣΧΥΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΑΠΟ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

3.1 Εισαγωγή

Όπως έχει προαναφερθεί, τα ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα, για πολλές δεκαετίες χαρακτηρίζονταν από εσωστρέφεια. Την τελευταία δεκαετία γίνονται προσπάθειες τόσο από την πλευρά της κεντρικής εξουσίας όσο και από τις αρχές των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων για τη διεθνοποίηση των σπουδών και την προσέλκυση ξένων φοιτητών και επιστημόνων. Τα ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα, συμμετέχουν σε διεθνείς εκπαιδευτικές εκθέσεις που διοργανώνονται τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό και υπογράφουν συμφωνίες και μνημόνια συνεργασίας με πανεπιστημιακά ιδρύματα του εξωτερικού. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το μνημόνιο συνεργασίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου με το Jiao Tong University of Shanghai το οποίο περιλαμβάνει την ανταλλαγή φοιτητών, καθηγητών και ερευνητών, την προαγωγή των ελληνικών και κινεζικών σπουδών την ανάπτυξη στο πλαίσιο της αμοιβαιότητας της συνεργασίας, των πολιτικών, οικονομικών και τεχνολογικών σπουδών σε Ελλάδα και Κίνα και την ίδρυση μόνιμων δομών για τη μελέτη και έρευνα του ελληνικού και κινεζικού πολιτισμού καθώς και τη συμμετοχή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στην ελληνική πολιτιστική εβδομάδα που θα διοργανώσει το Jiao Tong University το 2013.²² Αντίστοιχη συμφωνία έχει υπογράψει το Πανεπιστήμιο Πειραιώς με το China Youth University for Political Sciences του Πεκίνου και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας με πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ρωσίας, όπως και αρκετά ΤΕΙ. Το ΤΕΙ Σερρών, για παράδειγμα, έχει συνάψει συνεργασίες με Ιδρύματα από Ρωσία, Ουκρανία, και Μολδαβία ενώ αναζητεί συνεργασίες με κινεζικά ιδρύματα. Ήδη διαθέτει δύο μεταπτυχιακά προγράμματα στα αγγλικά ενώ προτίθεται να οργανώσει τριετή προπτυχιακά προγράμματα για την προσέλκυση ξένων φοιτητών.²³

Στο πλαίσιο Διμερών Συμφωνιών Επιστημονικής Συνεργασίας και Μνημονίων Συνεργασίας, τα ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα προσφέρουν τη δυνατότητα παρακολούθησης προγραμμάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, όπως το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης που προσφέρει συγκεκριμένο αριθμό μηνιαίων υποτροφιών σε προπτυχιακούς ή μεταπτυχιακούς φοιτητές για την παρακολούθηση του εντατικού θερινού προγράμματος εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας του Σχολείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας (16 Αυγούστου με 15 Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο).²⁴ Το ΤΕΙ Θεσσαλονίκης εντοπίζοντας ήδη από το 2000 ότι ο αριθμός των φοιτητών που έρχονται στην Ελλάδα για σπουδές μέσω του προγράμματος Erasmus ήταν περιορισμένος, διεξήγαγε μία έρευνα ανάμεσα στους αλλοδαπούς φοιτητές που φοιτούσαν στο ίδρυμα για να εξακριβώσει για ποιο λόγο η Ελλάδα δε βρισκόταν στις πρώτες προτιμήσεις των φοιτητών. Ως κυριότερη αιτία αναφέρθηκε η άγνοια της γλώσσας και δευτερευόντως η έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Με αφορμή τα ευρήματα της έρευνας είχε ξεκινήσει από το ΤΕΙ η δημιουργία ενός ηλεκτρονικού δικτύου πληροφόρησης και παροχής εκπαιδευτικού υλικού εντατικών μαθημάτων της ελληνικής γλώσσας.²⁵ Αξίζει να σημειωθεί πως οι ιστοσελίδες των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, τόσο των ΑΕΙ όσο και των ΤΕΙ, στην πλειονότητά τους είναι διαθέσιμες τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα, ενώ αρκετές από αυτές παρέχουν πληροφορίες για τη διαδικασία εισαγωγής αλλοδαπών φοιτητών στα ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα.

²² Λακάσας Α. (2012) *Τα Ελληνικά ΑΕΙ ταξιδεύουν στο εξωτερικό*, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 8-04-2012, διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_ell_1_08/04/2012_478477

²³ ο.π.

²⁴ Περισσότερες πληροφορίες στο <http://www.auth.gr/affiliations>

²⁵ Περισσότερες πληροφορίες στο: <http://hellonet.teithe.gr/GR/index.html>

Σχετικά με τη χρηματοδότηση των σπουδών, δεν υπάρχει κοινό πλαίσιο για τη χορήγηση υποτροφιών. Οι φοιτητές από τρίτες χώρες, έχουν τη δυνατότητα να λάβουν υποτροφία από το ελληνικό κράτος για όλη τη διάρκεια των σπουδών τους. Υποτροφίες δίνονται για όλους τους κύκλους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, κοινωφελή ιδρύματα όπως το Κοινωφελές Ίδρυμα Αλέξανδρου Ωνάση και άλλους μη κρατικούς φορείς. Σχετικά με τις χορηγούμενες από το Υπουργείο Εξωτερικών Υποτροφίες, αρμόδια είναι η ΕΙ Διεύθυνση Μορφωτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων, ενώ η αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας είναι η Διεύθυνση Σπουδών και Φοιτητικής Μέριμνας. Αφού διαμορφωθεί η προκήρυξη για τις παρεχόμενες υποτροφίες και κατοχυρωθούν οι θέσεις ανά χώρα με Υπουργική Απόφαση, σύμφωνα με τις μορφωτικές συμφωνίες που έχει συνάψει το ελληνικό κράτος με τρίτες χώρες, η προκήρυξη αποστέλλεται στις κατά τόπος ελληνικές πρεσβείες και από εκεί προωθείται στα αντίστοιχα Υπουργεία Παιδείας των χωρών.²⁶ Οι προκηρύξεις αναρτώνται επιπλέον στο διαδίκτυο. Η επιλογή των φοιτητών που έρχονται να σπουδάσουν στην Ελλάδα με υποτροφία από το Υπουργείο Παιδείας ή το Υπουργείο Εξωτερικών γίνεται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας προέλευσης.²⁷ Οι φοιτητές, αφού γίνουν αποδεκτοί για να φοιτήσουν στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, λαμβάνουν μια βεβαίωση από το πανεπιστημιακό ίδρυμα με την οποία διευκολύνεται η διαδικασία της αίτησής τους για τη χορήγηση άδειας διαμονής (Ν.3386/2005), για λόγους σπουδών, ωστόσο για την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα πρέπει να έχουν λάβει προηγουμένως θεώρηση εισόδου.²⁸

Το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας αποτελεί Εθνικό Κέντρο Πληροφόρησης, μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Κέντρων Πληροφόρησης, ενώ μέσω του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (πρώην ΕΚΕΠ- Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού) συμμετέχει από το 2000 στο Δίκτυο Euroguidance. Οι πληροφορίες για τη φοίτηση στα ελληνικά ανώτατα πανεπιστημιακά ιδρύματα είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας αλλά και στις ιστοσελίδες (των περισσότερων) ΑΕΙ και ΤΕΙ.

3.1.1. Η διαδικασία για την έκδοση θεώρησης εισόδου και άδειας διαμονής.

Τα βασικά νομοθετήματα που ρυθμίζουν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα τη νομική κατάσταση των αλλοδαπών φοιτητών τρίτων χωρών, που σπουδάζουν σε ελληνικά ΑΕΙ, ΤΕΙ, στις Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές και Εκκλησιαστικές Σχολικές Μονάδες, στην Ανωτέρα Σχολή Εκπαιδευτικών Τεχνολόγων Μηχανικών της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαιδύσεως (Α.Σ.Ε.ΤΕ.Μ./Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.), στην Ανώτερη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών του Ε.Ο.Τ. και σε Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια, είναι ο Νόμος 3386/2005, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (και ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 28-35) και το Προεδρικό Διάταγμα 101/2008. Στο Νόμο Ν. 3386/2005 (ΦΕΚ 'Α 212) «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», όπως ισχύει,²⁹ ορίζεται η διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής για ειδικούς λόγους.³⁰ Σύμφωνα με το Νόμο Ν. 3386/2005 η είσοδος υπηκόου τρίτης χώρας στην Ελλάδα για σπουδές στα ανωτέρω Πανεπιστήμια και Σχολές επιτρέπεται εφόσον προηγουμένως λάβει ειδική θεώρηση εισόδου. Στις σπουδές περιλαμβάνονται

²⁶ Πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τη συνάντηση της συντάκτριας της Έκθεσης με αρμόδιο υπάλληλο της Διεύθυνσης Σπουδών και Φοιτητικής Μέριμνας του Υπουργείου Παιδείας στις 13. 08.2012 στο Υπουργείο Παιδείας και κατά τη συνάντηση με αρμόδιο υπάλληλο της ΕΙ Δ/σης του Υπουργείου Εξωτερικών στις 13.08.2012, στο Υπουργείο Εξωτερικών.

²⁷ ο.π.

²⁸ Ν. 3386/2005 (ΦΕΚ 'Α 212) «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια».

²⁹ Βλ. αναλυτικά την ισχύουσα νομοθεσία στην ιστοσελίδα του Υπουργείου: www.ypes.gr

³⁰ Κεφάλαιο Ζ' του ν. 3386/05.

και οι μεταπτυχιακές. Στην έννοια των σπουδών εντάσσεται και ο κύκλος προετοιμασίας, εφόσον αυτός προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία, ως τμήμα των σπουδών αυτών.

Η είσοδος και διαμονή των υπηκόων τρίτων χωρών υπόκειται σε έλεγχο δικαιολογητικών που αποδεικνύουν ότι πληρούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις για να τους επιτραπεί η άδεια εισόδου και διαμονής με σκοπό τις σπουδές. Σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 του Π.Δ. 101/2008 οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τους υπηκόους τρίτων χωρών για την χορήγηση άδειας εισόδου και διαμονής είναι οι ακόλουθες:

- α. να είναι κάτοχοι διαβατηρίου ή άλλου ταξιδιωτικού εγγράφου αναγνωρισμένου από την Ελλάδα, η ισχύς του οποίου διαρκεί τρεις τουλάχιστον μήνες μετά τη λήξη της θεώρησης εισόδου και έχουν λάβει θεώρηση εισόδου για το σκοπό των σπουδών ή της εθελοντικής υπηρεσίας,
- β. να προσκομίζουν συναίνεση των γονέων ή του ασκούντος τη γονική μέριμνα για την προβλεπόμενη διαμονή σε περίπτωση που είναι κάτω των 18 ετών,
- γ. να διαθέτουν πλήρη ασφάλιση ασθένειας ως προς το σύνολο των παροχών που καλύπτονται αντίστοιχα για τους ημεδαπούς,
- δ. να μην αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια και τη δημόσια υγεία, και
- ε. να έχουν καταβάλλει παράβολο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 92 του Ν. 3386/2005.

Για τη χορήγηση στον αλλοδαπό θεώρησης εισόδου για σπουδές πρέπει να γίνει δεκτός σε ένα από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που προαναφέρθηκαν και να μπορεί να εξασφαλίσει τα έξοδα των σπουδών και της διαβίωσής του στην Ελλάδα. Ο αλλοδαπός που επιθυμεί να έλθει για σπουδές στην Ελλάδα πρέπει να προσκομίσει στο ελληνικό προξενείο του τόπου κατοικίας του, μεταξύ των άλλων, διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο, βεβαίωση ελληνικού εκπαιδευτικού ιδρύματος (πρωτότυπο) ότι τον αποδέχεται να εγγραφεί σε αυτό, απόδειξη καταβολής των απαιτούμενων τελών,³¹ αποδεικτικά στοιχεία ότι διαθέτει τα απαραίτητα οικονομικά μέσα για τις δαπάνες των σπουδών του στην Ελλάδα και αντίγραφο ποινικού μητρώου από τις αρχές της χώρας του.

Η θεώρηση εισόδου αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας διαμονής. Σε φοιτητή, υπήκοο τρίτης χώρας που δεν είναι εφοδιασμένος με την ειδική σπουδαστική VISA δεν του χορηγείται άδεια διαμονής για σπουδές. Ο φοιτητής αυτός θα πρέπει να επιστρέψει στη χώρα του, να προμηθευτεί την ειδική σπουδαστική θεώρηση εισόδου από την εκεί αρμόδια Ελληνική Προξενική Αρχή, ώστε να εισέλθει ξανά στην Ελλάδα με αυτήν. Προκειμένου να χορηγηθεί άδεια διαμονής σε αλλοδαπό για σπουδές στην Ελλάδα πρέπει ο ενδιαφερόμενος να υποβάλει αίτηση στο Δήμο ή στην Κοινότητα του τόπου κατοικίας του πριν από τη λήξη της θεώρησης εισόδου, στην οποία θα αναφέρεται ο σκοπός για τον οποίο ζητά την άδεια διαμονής. Η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από αντίγραφο του διαβατηρίου του με τη θεώρηση εισόδου στη χώρα (βίζα), η οποία πρέπει να είναι για σπουδές, τρεις έγχρωμες φωτογραφίες, βεβαίωση (πρωτότυπο) από το αρμόδιο εκπαιδευτικό ίδρυμα ότι έχει εγγραφεί σ' αυτό, στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι μπορεί να καλύψει τα έξοδα διαμονής και σπουδών στη διάρκεια ισχύος των σπουδών του (σύμφωνα με τα οριζόμενα στην αριθμ. 4415/06 ΚΥΑ (ΦΕΚ 398/Τβ'/3.4.06) περί "Καθορισμού του ύψους και τρόπου απόδειξης διάθεσης επαρκών πόρων, που προβλέπονται ως προϋπόθεση στις διατάξεις του ν.3386/05 όπως ισχύει κάθε φορά, πχ. λογαριασμό καταθέσεων, τραπεζικό έμβασμα, απόδειξη μισθοδοσίας- επειδή επιτρέπεται σε όσους σπουδάζουν η μερική απασχόληση-), στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι μπορεί να καλύψει τις δαπάνες επαναπροώθησής του και τα έξοδα επιστροφής του, βεβαίωση του ασφαλιστικού φορέα ότι είναι ασφαλισμένος για την κάλυψη των εξόδων νοσηλείας, ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης (ο ασφαλιστικός φορέας μπορεί να

³¹ Αναλυτικά οι προϋποθέσεις περιγράφονται στην από 3.8.2012 *Ερμηνευτική Εγκύκλιο του Υπουργείου Εξωτερικών για την είσοδο και παραμονή αλλοδαπών στην Ελλάδα - Περιπτώσεις και προϋποθέσεις και διαδικασία χορήγησης εθνικών θεωρήσεων-Ειδικές περιπτώσεις χορήγησης θεωρήσεων Schengen.* Διαθέσιμο στο: http://www.mfa.gr/images/docs/ethnikes_theoriseis/egkyklios_national_visas_2012_07_31.pdf

είναι είτε δημόσιος είτε ιδιωτικός), πιστοποιητικό υγείας που θα εκδίδεται από ελληνικό κρατικό νοσηλευτικό ίδρυμα το οποίο θα βεβαιώνει ότι δεν πάσχει από νόσημα, το οποίο μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, παράβολο με την μορφή αποδεικτικού διπλοτύπου τύπου Β από την αρμόδια για την παραλαβή αίτησης υπηρεσία, σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 92 του νόμου 3386/2005 και συναίνεση των γονέων ή του ασκούντος τη γονική μέριμνα για την προβλεπόμενη διαμονή σε περίπτωση που είναι ηλικίας κάτω των 18 ετών.

Η άδεια διαμονής ισχύει για ένα έτος και μπορεί να ανανεώνεται κάθε φορά για ένα έτος. Ο συνολικός χρόνος παραμονής δεν μπορεί να υπερβεί τη συνολική διάρκεια σπουδών προσαυξημένη κατά το ήμισυ. Επίσης μπορεί να χορηγείται άδεια διαμονής ισόχρονη με την ανώτατη διάρκεια φοίτησης του Προγράμματος σπουδών. Στο χρόνο αυτό προστίθεται ένα επιπλέον έτος για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Για την ανανέωση της άδειας παραμονής ο αλλοδαπός οφείλει, δυο μήνες πριν τη λήξη της, να υποβάλει στο δήμο ή στην κοινότητα του τόπου κατοικίας του αίτηση που να συνοδεύεται από όλα τα δικαιολογητικά (εκτός του πιστοποιητικού υγείας) που αναφέρονται στο άρθρο 6 του Π.Δ. 101/2008 (Διάρκεια και ανανέωση της άδειας διαμονής για λόγους σπουδών).

Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες οι προξενικές αρχές μπορούν να αρνηθούν τη χορήγηση θεώρησης εισόδου σε αλλοδαπό για σπουδές. Σύμφωνα με την ερμηνευτική εγκύκλιο του Υπουργείου Εξωτερικών «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελλάδα: Περιπτώσεις και Προϋποθέσεις και Διαδικασία Χορήγησης Εθνικών Θεωρήσεων, Ειδικές Περιπτώσεις Χορήγησης Θεωρήσεων Schengen»³² που δημοσιεύτηκε στις 3/8/2012, τα αιτήματα για την χορήγηση θεώρησης εφόσον δεν πληρούνται οι οφειλόμενες προϋποθέσεις και δεν προσκομίζονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, πρέπει να απορρίπτονται. Η άρνηση χορήγησης θεώρησης εισόδου, πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς. Συνηθέστερος λόγος για την απόρριψη των αιτήσεων χορήγησης αδειών/ εγκρίσεων για λόγους σπουδών είναι να μην πειστούν οι προξενικές αρχές ότι ο αιτών σκοπεύει να εισέλθει στην Ελλάδα για το σκοπό που ορίζεται στην αίτησή του. Η Προξενική Αρχή έχει καλύτερη γνώση των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα καταγωγής και είναι σε καλύτερη θέση να έχει πρόσβαση και να αξιολογήσει σχετικές πληροφορίες, όπως το μεταναστευτικό προφίλ της χώρας, ειδικότερα θέματα ως προς την εσωτερική της οργάνωση και τις αρμόδιες υπηρεσίες για τη χορήγηση των υποστηρικτικών εγγράφων, τη γνησιότητα των εγγράφων αυτών κλπ.³³

Εφόσον επιβεβαιωθεί ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση θεώρησης εισόδου και άδειας διαμονής, απομένει η έκδοση των απαιτούμενων εγγράφων. Δυστυχώς η έκδοση των σχετικών εγγράφων δε γίνεται πάντα εγκαίρως. Η χορήγηση των αδειών διαμονής εμπίπτει στην αρμοδιότητα των Υπηρεσιών Αλλοδαπών & Μετανάστευσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων. Λόγω του όγκου των προς διεκπεραίωση διαδικασιών, δεν καθίσταται πάντα δυνατό να χορηγηθούν οι απαραίτητες άδειες πριν την έναρξη των σπουδών. Η ταχεία διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής αφορά μεταπτυχιακούς μόνο φοιτητές που πρόκειται να συμμετάσχουν σε ειδικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών, το οποίο συμφωνήθηκε από συγκεκριμένο Ίδρυμα με το Υπουργείο Εσωτερικών (άρθρο 9 Π.Δ. 101/2008), η αρμόδια Διεύθυνση του οποίου και χορηγεί τη σχετική άδεια διαμονής. Και σε αυτή την περίπτωση ο ενδιαφερόμενος φοιτητής τρίτης χώρας θα πρέπει να προσκομίζει τα δικαιολογητικά που ο νόμος προβλέπει (άρθρα 4 και 5 Π.Δ.101/2008).

Οι πληροφορίες για τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες εισόδου και διαμονής των φοιτητών τρίτων χωρών είναι διαθέσιμες τόσο στις ιστοσελίδες των Υπουργείων Παιδείας, Εσωτερικών και

³² ο.π.

³³ EMN (2011), *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΩΣ ΔΙΑΥΛΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*, Ελληνικό Υπουργείο Εσωτερικών, διαθέσιμο στο: emn.intrasoft-intl.com/Downloads/download.do?jsessionid...?fileID...

Εξωτερικών, όσο και στις ιστοσελίδες των ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ακόμα, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να πληροφορηθούν από τις κατά τόπους προξενικές αρχές.

Στατιστικά στοιχεία για την εισαγωγή³⁴:

Εφόσον υπάρχουν για την περίοδο αναφοράς 2006-2011

- Δεδομένα της Eurostat
- Αριθμός φοιτητών τρίτων χωρών (αποθέματα και ροές) στα κράτη (μέλη) σε σύγκριση με άλλες κατηγορίες και σε σύγκριση με άλλα συνολικά αποθέματα και ροές. Προφίλ των φοιτητών (υπηκοότητα, φύλο).
- Αριθμός θεωρήσεων εισόδου και αδειών διαμονής που εκδόθηκαν για πολίτες τρίτων χωρών που ακολουθούν σπουδές σε κράτος (μέλος), για τη διάρκεια ισχύος των θεωρήσεων εισόδου και/ αδειών διαμονής μετά την (πρώτη) κατάθεση. Αριθμός απορρίψεων, αριθμός ανανεώσεων, ποσοστό επιτυχών προσφυγών επί απορριπτικών αποφάσεων.
- Αριθμός των πολιτών τρίτων χωρών που επιτρέπεται να διαμείνουν στο κράτος (μέλος) μετά το πέρας του προπαρασκευαστικού έτους εκμάθησης της γλώσσας. Αριθμός φοιτητών που λαμβάνουν θεώρηση εισόδου/ άδεια διαμονής για το προπαρασκευαστικό έτος, αριθμός απορρίψεων.
- Διάρκεια ισχύος των θεωρήσεων εισόδου/ αδειών διαμονής.

3.2 Διαμονή

3.2.1 Φοιτητές τρίτων χωρών:

Για τις επιδόσεις των μη υποτρόφων φοιτητών δεν είναι εύκολο να συγκεντρωθούν πληροφορίες, δεδομένου ότι σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι αρκετά χαλαρό σε ό,τι αφορά τις προϋποθέσεις εγγραφής των φοιτητών στα εξάμηνα σπουδών τους. Δεν είναι προϋπόθεση, δηλαδή, για την εγγραφή στο επόμενο εξάμηνο σπουδών να έχει επιτύχει ο φοιτητής σε ορισμένο αριθμό μαθημάτων. Ωστόσο, για την ανανέωση της άδειας διαμονής για την οποία ο φοιτητής θα πρέπει να φροντίσει δύο τουλάχιστον μήνες πριν λήξει εκτός από τη βεβαίωση της Σχολής ή του Τμήματος στο οποίο φοιτά από την οποία θα πρέπει να φαίνεται η εγγραφή του και η συμμετοχή του στις εξετάσεις, θα πρέπει επίσης να προσκομίσει και πιστοποιητικό αναλυτικής βαθμολογίας από το οποίο να φαίνεται η πρόδός του στα μαθήματα. Σχετικά με τους υποτρόφους φοιτητές, εκείνοι είναι υποχρεωμένοι για τη συνέχιση της υποτροφίας τους (αναλόγως βεβαίως με τους όρους της χορηγούμενης υποτροφίας) μετά το πέρας κάθε εξεταστικής- κάθε εξαμήνου να υποβάλλουν στο φορέα που τους χορηγεί την υποτροφία, αναλυτική βαθμολογία. Συχνά, οι φορείς που χορηγούν την υποτροφία δείχνουν ως ένα βαθμό επιείκεια απέναντι στους φοιτητές, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα έτη των σπουδών, ενώ τα ποσοστά επιτυχίας τους ως προς την ολοκλήρωση των σπουδών, αναφορικά κυρίως με τις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές, είναι ιδιαίτερα υψηλά.³⁵

³⁴ Παρά τις προσπάθειες της συντάκτριας της μελέτης (επικοινωνία με αρμόδιες διευθύνσεις Υπ. Παιδείας, με τα γραφεία διασύνδεσης των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων), δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση των απαιτούμενων στοιχείων.

³⁵ Πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τη συνάντηση της συντάκτριας της Έκθεσης με την αρμόδια υπάλληλο της Ε1 Δ/σης του Υπουργείου Εξωτερικών στις 13.08.2012, στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Ο αλλοδαπός φοιτητής, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 35 του νόμου 3386/2005 και τη διάταξη του άρθρου 8 του Π.Δ. 101/2008, δύναται να εργάζεται υπό προϋποθέσεις. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να λάβει σχετική έγκριση από την Περιφέρεια. Η άδεια αυτή χορηγείται μόνο για μερική απασχόληση μετά από αίτηση με την επίδειξη της άδειας διαμονής του φοιτητή, υπηκόου τρίτης χώρας και της σύμβασης που υπέγραψε με τον εργοδότη που θα τον απασχολήσει. Το ότι ο ως άνω φοιτητής μπορεί να εργάζεται παράλληλα με τις σπουδές του σημαίνει και πως αυτός θα εμπίπτει πλέον στις διατάξεις του εργατικού δικαίου (δηλαδή, πρέπει να πληρώνει ένσημα στα ασφαλιστικά ταμεία, να υποβάλει φορολογική δήλωση, κ.ά.).

Στατιστικά στοιχεία για τη διαμονή³⁶

Εφόσον υπάρχουν για την περίοδο αναφοράς 2006-2011

- Ολοκλήρωση σπουδών των φοιτητών τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων και των αριθμών φοιτητών που ξεκίνησαν τις σπουδές τους μετά την ολοκλήρωση του προπαρασκευαστικού έτους.
- Αριθμός και προφίλ (υπηκοότητα, ηλικία, φύλο, επίπεδο σπουδών) των φοιτητών τρίτων χωρών που είχαν πρόσβαση στην αγορά εργασίας κατά την περίοδο των σπουδών τους.

3.2.2 Μέλη οικογένειας των φοιτητών τρίτων χωρών:

Τα μέλη της οικογένειάς των φοιτητών τρίτων χωρών μπορούν να έρθουν στην Ελλάδα μόνο με τουριστική βίζα, όπως και οποιοσδήποτε άλλος αλλοδαπός, η οποία διαρκεί μέχρι τρεις μήνες. Σύμφωνα με το Π.Δ. 131/2006 που ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης, το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται μόνον στους αλλοδαπούς εκείνους οι οποίοι εισήλθαν στη χώρα για να εργασθούν σε μισθωτό, μη μισθωτό ή ελεύθερο επάγγελμα ή για να ανοίξουν επιχείρηση ή για να ασκήσουν οποιαδήποτε άλλη οικονομική δραστηριότητα. Για τους αλλοδαπούς φοιτητές, που μόνο με το καθεστώς μερικής απασχόλησης μπορούν να εργασθούν, η έλευση στην Ελλάδα των μελών των οικογενειών τους δεν είναι δυνατή. Αυτό συνάγεται έμμεσα και από τη διάταξη του άρθρου 5 (Προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση) του Π.Δ. 131/2006, σύμφωνα με την οποία, ο αλλοδαπός πρέπει να αποδεικνύει ότι “διαθέτει ετήσιο προσωπικό εισόδημα σταθερό και τακτικό, επαρκές για τις ανάγκες της οικογένειάς του, το οποίο δεν μπορεί να είναι μικρότερο από τις ετήσιες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη, προσαυξημένο κατά 20% για τη σύζυγο και κατά 15% για κάθε τέκνο”.

Ο νόμος δίνει, πάντως, το δικαίωμα να συνοδεύονται οι υπήκοοι τρίτων χωρών που σπουδάζουν στην Ελλάδα και από τα μέλη της οικογένειάς τους (σύζυγο και παιδιά) στην περίπτωση που οι ως άνω υπήκοοι τρίτων χωρών έρχονται στην Ελλάδα για την απόκτηση ιατρικής ειδικότητας (άρθρο 33 παρ. 2 ν. 3386/2005), η οποία πιστοποιείται από ειδική βεβαίωση νοσηλευτικού ιδρύματος ότι έγιναν δεκτοί σε αυτό και είναι εφοδιασμένοι με ειδική θεώρηση εισόδου (visa).

Στατιστικά στοιχεία για τα μέλη οικογενειών των φοιτητών τρίτων χωρών³⁷

Εφόσον υπάρχουν για την περίοδο αναφοράς 2006-2011

³⁶ Παρά τις προσπάθειες της συντάκτριας της μελέτης (επικοινωνία με αρμόδιες διευθύνσεις Υπ. Παιδείας, με τα γραφεία διασύνδεσης των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων), δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση των απαιτούμενων στοιχείων.

³⁷ Παρά τις προσπάθειες της συντάκτριας της μελέτης για επικοινωνία με τις αρμόδιες αρχές, δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση των απαιτούμενων στοιχείων.

- Αριθμός των μελών οικογένειας που έλαβε άδεια να συνοδεύσει φοιτητή τρίτης χώρας. Παρακαλείσθε να δώσετε λεπτομέρειες σχετικά με τη σχέση ανάμεσα στον φοιτητή τρίτης χώρας και τη συγγένεια (σύζυγος, γονέας, τέκνο) όπου είναι γνωστά.

3.3 Περίοδος μετά την ολοκλήρωση των σπουδών των φοιτητών από τρίτες χώρες:

Δεν είναι δυνατό οι φοιτητές/ απόφοιτοι πλέον των τρίτων χωρών να παραμείνουν στην Ελλάδα μετά το πέρας των σπουδών τους. Σύμφωνα με τα άρθρα 12 παρ. 7 και 73 παρ. 3 του νόμου 3386/2005 συνάγεται έμμεσα πως ο αλλοδαπός φοιτητής δεν έχει δικαίωμα να ανανεώσει την άδειά του για άλλο λόγο και ως εκ τούτου, ενώ μετά τη λήξη της ισχύος της οφείλει να αναχωρήσει από την Ελλάδα,³⁸ εκτός και εάν συνεχίσει τις σπουδές του σε μεταπτυχιακό επίπεδο ή στην περίπτωση ιατρικών σπουδών παραμένει στην Ελλάδα για απόκτηση ιατρικής ειδικότητας. Επιτρέπεται, εντούτοις, να μετατραπεί η άδεια διαμονής για σπουδές σε άδεια διαμονής για άλλο λόγο μόνο στην περίπτωση που ο υπό κρίση υπήκοος τρίτης χώρας πριν λάβει την άδεια διαμονής για σπουδές είχε γίνει δεκτός στην Ελλάδα για λόγους οικογενειακής συνένωσης.

Υπάρχουν, εντούτοις, δύο περιπτώσεις όπου αλλοδαπός ο οποίος περάτωσε τις σπουδές του, ή που ολοκλήρωσε τον προβλεπόμενο ανώτατο χρόνο σπουδών του στην Ελλάδα, είναι δυνατόν να παραμείνει σε αυτήν. Η πρώτη είναι να έχει παντρευτεί Έλληνα υπήκοο ή υπήκοο κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η δεύτερη να έχει αναγνωρισθεί πολιτικός πρόσφυγας ή να υφίστανται στο πρόσωπό του οι προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας ή ως ανιθαγενής. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπήκοος τρίτης χώρας που είχε γίνει δεκτός στην Ελλάδα για λόγους οικογενειακής συνένωσης και κατόπιν μετέβαλε την άδεια διαμονής του σε άδεια διαμονής λόγω σπουδών, μπορεί μετά το πέρας των σπουδών του να παραμείνει στη χώρα μεταβάλλοντας την άδεια που κατείχε σε άλλου είδους άδεια διαμονής.

Στατιστικά στοιχεία για τη περίοδο μετά την ολοκλήρωση των σπουδών³⁹:

Εφόσον υπάρχουν για την περίοδο αναφοράς 2006-2011

- Αριθμός και προφίλ (υπηκοότητα, ηλικία, φύλο, επίπεδο σπουδών) των φοιτητών τρίτων χωρών που έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας
- Πόσοι / σε τι αναλογία απορρίπτονται οι αιτήσεις φοιτητών τρίτων χωρών για πρόσβαση στην αγορά εργασίας;
- Διάρκεια διαμονής των φοιτητών τρίτων χωρών στα κράτη (μέλη) της ΕΕ, διαφοροποίηση ανάμεσα σε περίοδο σπουδών και περίοδο κατόπιν αυτών, συμπεριλαμβανομένης της διάρκειας του καθεστώτος διαμονής.

3.4 Κατάχρηση της επιλογής «λόγοι σπουδών» με στόχο τη μετανάστευση

Όπως συμβαίνει και στις έρευνες σχετικά με την παράτυπη μετανάστευση, η συγκέντρωση αξιόπιστων στοιχείων για την κατάχρηση της επιλογής «λόγοι σπουδών» με στόχο τη

³⁸ Η άδεια διαμονής για σπουδές ανακαλείται ή δεν ανανεώνεται στις περιπτώσεις που συντρέχουν λόγοι δημόσιας υγείας (μόνον από εκείνες που προβλέπονται από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας) ή κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, ή εφόσον αποδειχθεί, με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ότι χρησιμοποιήθηκαν ψευδείς πληροφορίες ή πλαστά έγγραφα. Επίσης, είναι δυνατόν να μην ανανεωθεί ή να ανακληθεί στην περίπτωση που ο κάτοχός της δεν σημειώνει ικανοποιητική πρόοδο στις σπουδές του ή δεν τηρεί τους όρους που προβλέπει η εθνική νομοθεσία για το καθεστώς της μερικής απασχόλησης κατά την άσκηση των οικονομικών του δραστηριοτήτων (άρθρο 12 Π.Δ. 101/2008).

³⁹ Παρά τις προσπάθειες της συντάκτριας της μελέτης για επικοινωνία με τις αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες, δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση των απαιτούμενων στοιχείων.

μετανάστευση δεν είναι εύκολη. Στα ελληνικά ανώτατα ιδρύματα, δεν είναι προαπαιτούμενο για την εγγραφή στο επόμενο εξάμηνο σπουδών, το να έχει επιτύχει ο φοιτητής στις εξετάσεις σε ορισμένο αριθμό μαθημάτων. Αυτό σημαίνει, πρακτικά ότι δε μπορεί να γίνει από την πρόοδο των φοιτητών αξιόπιστη εξακρίβωση για το αν φοιτούν κανονικά, αν παρακολουθούν τα μαθήματα. Η πρόοδος των φοιτητών μπορεί να αξιολογηθεί κυρίως βάσει του πιστοποιητικού αναλυτικής βαθμολογίας.

Ακόμα, το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται στους φοιτητές υπήκοους τρίτων χωρών να εργάζονται, παρά μόνο υπό το καθεστώς μερικής απασχόλησης, δεν είναι από μόνο του αρκετό ως μέτρο για να αποτρέψει την κατάχρηση της επιλογής και της δυνατότητας να έρθουν υπήκοοι τρίτων χωρών στην Ελλάδα για λόγους σπουδών. Σε μια χώρα όπου, σύμφωνα με μελέτες κυρίως του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, η μαύρη εργασία έχει προσλάβει πολύ μεγάλες διαστάσεις, δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί αν οι φοιτητές υπήκοοι τρίτων χωρών, εργάζονται ή όχι.

Το αυστηρό πλαίσιο χορήγησης αδειών διαμονής, η περιορισμένη χρονική της διάρκεια (τα έτη σπουδών συν το ήμισυ τους και το προβλεπόμενο προπαρασκευαστικό έτος), η απαίτηση προσκόμισης βεβαιώσεων και πιστοποιητικού αναλυτικής βαθμολογίας από το οικείο εκπαιδευτικό ίδρυμα για την παρακολούθηση των σπουδών, καθώς και η αδυναμία αλλαγής του είδους της χορηγούμενης άδειας διαμονής⁴⁰ αποτελεί μέτρο για την αντιμετώπιση της κατάχρησης της δυνατότητας εισόδου και διαμονής στη χώρα για «λόγους σπουδών». Ακόμα, ο υπήκοος τρίτης χώρας που έχει λάβει θεώρηση εισόδου ή άδεια διαμονής για σπουδές μπορεί να αλλάξει εκπαιδευτικό ίδρυμα, καθώς και κατεύθυνση σπουδών, μόνο μία φορά και εντός του πρώτου έτους σπουδών του, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και υπό την πρόσθετη προϋπόθεση ότι δεν μπορεί να υπερβεί το συνολικό χρόνο διαμονής σπουδών προσαυξημένο κατά το ήμισυ που προβλεπόταν για τις αρχικές σπουδές.

Σχετικά με τη χρήση πλαστών πτυχίων/ εγγράφων στη διαδικασία της αίτησης, δε μπορεί να γίνει εύκολα, δεδομένου ότι οι κατά τόπους ελληνικές προξενικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να εξακριβώσουν σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές της χώρας προέλευσης τη γνησιότητα των εγγράφων.⁴¹

Σχετικά με τη διαδικασία αδειοδότησης και ελέγχου των ιδιωτικών ιδρυμάτων που εγγράφονται φοιτητές ξένων χωρών, αυτή είναι αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας. Το Υπουργείο Παιδείας, με Υπουργικές Αποφάσεις εκδίδει τις άδειες ιδρύσεως και λειτουργίας για ιδιωτικά Κέντρα Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης (ΚΕΜΕ) μετά από αξιολόγηση ενώ κατ' εφαρμογή του Π.Δ. 38/2010 "Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων", το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων, αναγνωρίζει στους αποφοίτους των ΚΕΜΕ επαγγελματικά προσόντα. Η αδειοδότηση των ιδιωτικών Κέντρων Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης γίνεται μετά από διατύπωση γνώμης σχετικά με τη συνδρομή των όρων και των προϋποθέσεων για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), ο οποίος αξιολογεί τα κέντρα αυτά. Το 2009, σύμφωνα με στοιχεία που είχε δημοσιεύσει η εφημερίδα Ελευθεροτυπία, στα ξενόγλωσσα τμήματα των κολεγίων, φοιτούσαν 2.500-3.000 αλλοδαποί φοιτητές, κυρίως

⁴⁰ Επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση μεταβολής της προσωπικής τους κατάστασης (π.χ. λόγω γάμου).

⁴¹ Πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τη συνάντηση της συντάκτριας της Έκθεσης με αρμόδιο υπάλληλο της Διεύθυνσης Σπουδών και Φοιτητικής Μέριμνας του Υπουργείου Παιδείας στις 13. 08.2012 στο Υπουργείο Παιδείας και κατά τη συνάντηση με αρμόδιο υπάλληλο της Ε1 Δ/σης του Υπουργείου Εξωτερικών στις 13.08.2012, στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Κινέζοι. Αρκετοί ήταν από χώρες των Βαλκανίων, ενώ ειδικά στη Θεσσαλονίκη υπολογιζόταν ότι φοιτούσαν 700-800 ξένοι σπουδαστές, το 90% των οποίων ήταν Βαλκάνιοι.⁴²

Στατιστικά στοιχεία για την κατάχρηση των λόγων σπουδών με σκοπό τη μετανάστευση⁴³

Εφόσον υπάρχουν για την περίοδο αναφοράς 2006-2011

- Οποιαδήποτε πληροφορία για τον αριθμό των φοιτητών που εμπλέκονται σε αδήλωτη εργασία, ή σε υπέρβαση των ωρών εργασίας είτε α) κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, είτε β) μετά το πέρας των σπουδών,
- Υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες στο κράτος (μέλος) σας που να δείχνουν την έκταση στην οποία φοιτητές τρίτων χωρών εμπλέκονται σε μη δηλωμένη εργασία, π.χ. υπέρβαση του ανώτατου ορίου ωρών εργασίας, όπου επιτρέπεται;

⁴² Μπουμπούκα, Α. (2009) *Η κάθοδος των μυρίων φοιτητών*, Ελευθεροτυπία 14.06.2009, διαθέσιμο στο: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=54246>. Από τα μητρώα που τηρούνται στο Υπουργείο Παιδείας δεν προκύπτουν στοιχεία για την εθνικότητα των σπουδαστών στα ΚΕΜΕ.

⁴³ Δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση των απαιτούμενων στοιχείων παρά τις προσπάθειες της συντάκτριας της μελέτης.

4. ΔΙΑ-ΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

4.1 Διμερείς/πολυμερείς συμφωνίες συμπεριλαμβανομένων των Συμφωνιών Κινητικότητας (εταιρικές σχέσεις κινητικότητας)

Το ελληνικό κράτος έχει υπογράψει Μορφωτικές Συμφωνίες⁴⁴ και Μορφωτικά Εκτελεστικά Προγράμματα τόσο με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και με τρίτα κράτη, στο πλαίσιο των οποίων αποφασίζεται κάθε χρόνο η χορήγηση υποτροφιών σε φοιτητές από τις χώρες αυτές για την παρακολούθηση προγραμμάτων σπουδών. Όσον αφορά τις ειδικότητες των σπουδών, δεν υπάρχουν περιορισμοί. Οι υποψήφιοι έχουν το δικαίωμα να συμμετάσχουν σε ένα μόνο πρόγραμμα υποτροφιών μίας και μόνο χώρας. Τα προγράμματα υποτροφιών περιλαμβάνουν προπτυχιακές σπουδές, μεταπτυχιακές σπουδές, ερευνητική δραστηριότητα και παρακολούθηση θερινών σεμιναρίων. Οι χορηγούμενες υποτροφίες προσφέρουν ένα χρηματικό ποσό που καταβάλλεται μηνιαίως στους δικαιούχους για τα έξοδα διαμονής, διατροφής και σπουδών, ένα ποσό για έξοδα εγκατάστασης που καταβάλλεται εφάπαξ, κάλυψη τυχόν διδάκτρων και ένα μικρό ποσό ετησίως⁴⁵ για τις μετακινήσεις. Η επιλογή των προτεινόμενων φοιτητών για σπουδές στην Ελλάδα στο πλαίσιο των διμερών Μορφωτικών Συμφωνιών και των Μορφωτικών Εκτελεστικών Προγραμμάτων γίνεται από τις αρμόδιες αρχές στις χώρες καταγωγής τους. Πρέπει να σημειωθεί, πως λόγω της οικονομικής κατάστασης της χώρας, από την Ε1 Διεύθυνση Μορφωτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων, δεν έχουν χορηγηθεί υποτροφίες σε νέους υποτρόφους την τελευταία διετία. Συνεχίζεται ωστόσο η χορήγηση των υποτροφιών στους δικαιούχους πριν το 2010.⁴⁶ Οι όροι των υποτροφιών και τα απαραίτητα δικαιολογητικά αναφέρονται στην προκήρυξη που δημοσιεύει ο φορέας που χορηγεί την υποτροφία.

Οι προϋποθέσεις ποικίλλουν, αλλά τα βασικά δικαιολογητικά για να υποβάλει κάποιος αίτηση είναι το ειδικό έντυπο της αίτησης, φωτοτυπία διαβατηρίου, αντίγραφο των τίτλων σπουδών (τουλάχιστον απολυτήριο τίτλος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), πιστοποιητικά γνώσης ξένων γλωσσών, βεβαίωση από το οικείο Υπουργείο Παιδείας ότι ο απολυτήριο τίτλος που κατατίθεται ως δικαιολογητικό μπορεί να εξασφαλίσει τη συνέχιση των σπουδών του υποψηφίου στην ανώτατη εκπαίδευση, επίσημο έγγραφο που να πιστοποιεί την υπηκοότητα τόσο του ίδιου του υποψηφίου όσο και των γονιών του, πρόσφατο πιστοποιητικό υγείας που να βεβαιώνει ότι ο υποψήφιος δεν υποφέρει από κάποια μεταδοτική ασθένεια και δήλωση του υποψηφίου ότι δεν προτίθεται να λάβει υποτροφία από άλλο φορέα της Ελληνικής Κυβέρνησης κατά τη διάρκεια της χορήγησης της παρούσας υποτροφίας. Οι υποψήφιοι που προσκομίζουν επιπλέον πιστοποιητικό επάρκειας της ελληνικής γλώσσας, εγγράφονται αμέσως στο πρώτο έτος σπουδών, ενώ εκείνοι που δε διαθέτουν επαρκή γνώση της ελληνικής, εγγράφονται σε κύκλο μαθημάτων της ελληνικής γλώσσας για ένα χρόνο και μετά την επιτυχή τους συμμετοχή σε εξετάσεις, εγγράφονται στο πρώτο έτος της σχολής που επελέγησαν. Για τους υποψηφίους φοιτητές σε μεταπτυχιακά προγράμματα, ζητούνται επιπλέον τίτλοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δύο συστατικές επιστολές, βιογραφικό σημείωμα και βεβαίωση αποδοχής του υποψηφίου σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα ελληνικού δημοσίου πανεπιστημιακού ιδρύματος. Στην περίπτωση χορήγησης υποτροφίας για ερευνητική εργασία απαιτείται επιπλέον βεβαίωση αποδοχής από Ερευνητικό Κέντρο.

Η Ελλάδα έχει συνάψει διμερείς μορφωτικές συμφωνίες⁴⁷ με το Αζερμπαϊτζάν, την Αίγυπτο, την Αλβανία, την Αργεντινή, την Αρμενία, την Αυστραλία, τη Γεωργία, την Ιορδανία, την Ινδία, το Ιράκ, το Ιράν, το Ισραήλ, την Κίνα, την Κολομβία, την Κροατία, το Μαρόκο, το Μεξικό, τη

⁴⁴ Όλες οι Μορφωτικές Συμφωνίες κυρώνονται με νόμο.

⁴⁵ Αφορά μόνο τις υποτροφίες για έρευνα και στην περίπτωση εκείνη που ο υπότροφος είναι αναγκαίο να μετακινηθεί στο πλαίσιο της.

⁴⁶ Πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τη συνάντηση της συντάκτριας της Έκθεσης με τη αρμόδια υπάλληλο της Ε1 Δ/σης του Υπουργείου Εξωτερικών στις 13.08.2012, στο Υπουργείο Εξωτερικών.

⁴⁷ Αναφέρονται μόνο οι διμερείς συμφωνίες που έχουν υπογραφεί με κράτη μη μέλη της Ε.Ε.

Νορβηγία, τη Ν. Κορέα, την Ουκρανία, το Πακιστάν, το Περού, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο, τη Συρία, την Τουρκία και την Τυνησία.⁴⁸

Αρκετά ελληνικά ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης έχουν συνάψει συμφωνίες με κράτη μη μέλη της Ε.Ε. με σκοπό την ανταλλαγή των φοιτητών, την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και τη στενότερη συνεργασία σε επίπεδο έρευνας. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί αυξημένο ενδιαφέρον για τη σύναψη διμερών συμφωνιών μεταξύ των ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και χωρών της Ανατολής, κυρίως με την Κίνα.

Οι Διεθνείς Διμερείς Συμφωνίες Συνεργασίας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων προωθούν τις διαπανεπιστημιακές συνεργασίες και αποσκοπούν στη διάχυση της γνώσης, στην ανταλλαγή πληροφοριών και στην προαγωγή της επιστήμης και της έρευνας. Προβλέπουν μεταξύ άλλων, ανταλλαγές επιστημονικού προσωπικού και φοιτητών, διοικητικού προσωπικού, ερευνητικού υλικού καθώς και τη διοργάνωση κοινών ερευνητικών προγραμμάτων και επιστημονικών συναντήσεων (ημερίδες, συμπόσια, συνέδρια και άλλα). Διέπονται δε από τους Κανονισμούς Διεθνών Διμερών Συμφωνιών των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων. Ενδεικτικά αναφέρεται πως το Πανεπιστήμιο Πατρών έχει υπογράψει διμερείς συμφωνίες εκπαιδευτικής και ερευνητικής συνεργασίας με πανεπιστήμια της Αιγύπτου, της Αλβανίας, της Αλγερίας, της Ιορδανίας, των ΗΠΑ, του Ισραήλ, του Καναδά, της Κορέας, της Λευκορωσίας, του Λιβάνου, της Ρωσίας και της Σερβίας ενώ συμμετέχει σε διεθνείς και ευρωπαϊκούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς, ενώσεις και δίκτυα. Το δε Πανεπιστήμιο Αθηνών έχει υπογράψει τέτοιες συμφωνίες και διμερή προγράμματα μορφωτικών ανταλλαγών με πανεπιστημιακά ιδρύματα του Αζερμπαϊτζάν, της Αλβανίας, της Αρμενίας, της Ιορδανίας, της Κροατίας, της Λιβύης, του Μαρόκου και της Τουρκίας.

4.2 Συνεργασία με την ΕΕ (και συμφωνίες κινητικότητας χρηματοδοτούμενες από την ΕΕ) ή διεθνείς οργανισμούς

Στα προγράμματα της Ε.Ε που διευκολύνουν την κινητικότητα μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι εγγεγραμμένοι φοιτητές στα ελληνικά ΑΕΙ, συμπεριλαμβανομένων των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών. Οι φοιτητές οι οποίοι προέρχονται από κράτη μη μέλη της Ε.Ε. έχουν δικαίωμα να μεταβούν στην Ε.Ε. για σπουδές υπό ορισμένους όρους ενώ τα κράτη μέλη οφείλουν να διευκολύνουν την εισδοχή φοιτητών από τρίτες χώρες που συμμετέχουν σε προγράμματα κινητικότητας της Ε.Ε. Το Erasmus Mundus είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα συνεργασίας και κινητικότητας που στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας της Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης και την προώθηση του διαλόγου και της κατανόησης μεταξύ λαών και πολιτισμών, μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες. Στο πρόγραμμα αυτό μπορούν να συμμετάσχουν και οι φοιτητές υπήκοοι τρίτων χωρών εφόσον διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα, δηλαδή θεώρηση εισόδου σε κράτος μέλος της Ε.Ε. για λόγους σπουδών και άδεια διαμονής σε ισχύ. Ωστόσο, συχνά οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα σε κράτος μέλος της Ε.Ε. συναντούν προβλήματα στην προσπάθειά τους να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα σε άλλος κράτος μέλος της Ε.Ε.. Αν και η Συνθήκη Σένγκεν αποσαφηνίζει την κατάσταση σχετικά με τη διαμονή βραχείας διάρκειας, οι φοιτητές αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετικά με τη διαμονή χρονικής διάρκειας μεγαλύτερης των τριών μηνών ή οποιασδήποτε χρονικής διάρκειας στα κράτη μέλη που δε συμμετέχουν στη συμφωνία Σένγκεν.⁴⁹ Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 21 των Συμφωνιών Σένγκεν, σε συνδυασμό με αυτήν του άρθρου 71 παρ. 5 του νόμου 3386/2005, υπήκοος τρίτης χώρας που φοιτά σε ελληνικό εκπαιδευτικό ίδρυμα με ισχύον διαβατήριο και με ισχύουσα άδεια παραμονής μπορεί να ταξιδέψει σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέλος Σένγκεν, π.χ. στη Γερμανία, και να διαμείνει ελεύθερα εκεί επί τρεις μήνες το ανώτερο, δηλώνοντας συγχρόνως την

⁴⁸ Πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τη συνάντηση της συντάκτριας της Έκθεσης με τη αρμόδια υπάλληλο της ΕΙ Δ/σης του Υπουργείου Εξωτερικών στις 13.08.2012, στο Υπουργείο Εξωτερικών.

⁴⁹ «Keeping Europe on the Move», διαθέσιμο στο:

http://www.teipat.gr/pages/stud_exchange/leonardo/gphome.html#third

παρουσία του στις εκεί αρμόδιες αρχές, εφόσον δεν είναι καταχωρημένος στον κατάλογο ανεπιθύμητων αλλοδαπών, διαθέτει επαρκή μέσα για την εκεί διαβίωσή του και είναι εξασφαλισμένη η επιστροφή του πίσω στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη διάταξη της ίδιας παραγράφου του άρθρου 71 του νόμου 3386/2005, «υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα και εξέρχεται προσωρινά από το ελληνικό έδαφος δικαιούται επανεισόδου, εφόσον η άδεια διαμονής του εξακολουθεί να ισχύει κατά το χρόνο της επανεισόδου του». Επομένως, υπήκοος τρίτης χώρας με ισχύουσα άδεια διαμονής λόγω σπουδών, μπορεί να ταξιδέψει στη χώρα του και να επιστρέψει, στη συνέχεια, στην Ελλάδα χωρίς να εφοδιαστεί με νέα ειδική θεώρηση εισόδου (VISA). Σύμφωνα με το Π.Δ. 101/2008 αναγνωρίζεται η δυνατότητα κινητικότητας σπουδαστών. Δηλαδή, αναγνωρίζεται η δυνατότητα υπήκοος τρίτης χώρας που έχει γίνει δεκτός για σπουδές στην Ελλάδα υποβάλλοντας σχετική αίτηση, να μπορεί να διανύσει μέρος των σπουδών του σε άλλη χώρα της Ε.Ε. (άρθρο 7§5 Π.Δ. 101/2008), όπως και υπήκοος τρίτης χώρας που έγινε δεκτός για σπουδές σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε. να μπορεί να διανύσει μέρος των σπουδών του στην Ελλάδα (άρθρο 7παρ.1-4 Π.Δ. 101/2008). Στην τελευταία περίπτωση δεν απαιτείται να εφοδιαστεί με την ειδική άδεια εισόδου λόγω σπουδών (σπουδαστική VISA) που το ελληνικό δίκαιο απαιτεί για όσους θέλουν να σπουδάσουν στην Ελλάδα. Ακόμα, υπήκοος τρίτης χώρας που είναι κάτοχος άδειας διαμονής ως ερευνητής σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε. μπορεί να συνεχίσει την έρευνά του στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 10 του Π.Δ. 128/2008 αναγνωρίζεται αυτή η δυνατότητα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που περιγράφονται σε αυτήν.

Στατιστικά στοιχεία για την κινητικότητα των φοιτητών τρίτων χωρών στο εσωτερικό της ΕΕ για λόγους σπουδών⁵⁰:

Εφόσον υπάρχουν για την περίοδο αναφοράς 2006-2011

- Αριθμοί φοιτητών τρίτων χωρών που μεταναστεύουν υπό το πλαίσιο των προγραμμάτων της ΕΕ (π.χ. Erasmus Mundus).
- Αριθμοί φοιτητών τρίτων χωρών που μεταναστεύουν εκτός αυτών των προγραμμάτων.

4.3 Άλλες μορφές (μη νομοθετικής) συνεργασίας με τρίτες χώρες

Κατ' επιταγήν των άρθρων 14 και 16 του Νόμου Ν.3374/05, με τον οποίο θεσμοθετήθηκε το ECTS, εξεδόθη η υπουργική απόφαση Φ5/89656/Β3 στις 13/8/2007 με θέμα «Εφαρμογή του Συστήματος Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων (ECTS)», που αποσαφηνίζει πλήρως την εφαρμογή τους. Σύμφωνα με το άρθρο 1 τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Πανεπιστήμια και ΤΕΙ) οργανώνουν τα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών τους με βάση το ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων, ώστε τα προγράμματα σπουδών να μπορούν να περιγραφούν με την απόδοση πιστωτικών μονάδων σε όλα τα αυτοτελή εκπαιδευτικά συστατικά στοιχεία και δραστηριότητες που τα συνθέτουν και να είναι επίσης δυνατή η μεταφορά και συσσώρευση επιτυχών επιδόσεων σε άλλα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι. σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

⁵⁰ Δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση των απαιτούμενων στοιχείων.

5. ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ (ΜΕΛΗ)

Οι εντεινόμενες διαδικασίες οικονομικής παγκοσμιοποίησης και η αύξηση των διεθνών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και στην Ελλάδα έχουν θέσει το ζήτημα της διεθνούς κινητικότητας των φοιτητών σε ένα νέο πλαίσιο. Ενώ, κατά παράδοση μεγάλος αριθμός Ελλήνων επιλέγει να σπουδάξει σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, ο αριθμός των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών που επιλέγει την Ελλάδα ως τόπο για τις σπουδές τους δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας ως γλώσσας διδασκαλίας στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα λειτουργεί εν πολλοίς αποτρεπτικά στην επιλογή της Ελλάδας ως τόπου σπουδών από ξένους φοιτητές. Τα τελευταία χρόνια αρκετά πανεπιστημιακά ιδρύματα έχουν εντάξει στα προγράμματα σπουδών τους τη διδασκαλία της στην αγγλική γλώσσα, σε μια προσπάθεια προσέλκυσης φοιτητών από το εξωτερικό.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007, στην Ελλάδα φοιτούσαν σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο συνολικά 398.000 φοιτητές, από τους οποίους οι 16.900 περίπου ήταν υπήκοοι τρίτων χωρών⁵¹, οι 378.000 περίπου Έλληνες υπήκοοι και οι υπόλοιποι υπήκοοι κρατών μελών της Ε.Ε. Το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008 δεν υπήρξαν ιδιαίτερες αριθμητικές διαφοροποιήσεις. Σε σύνολο φοιτητών 385.200, οι 364.500 ήταν Έλληνες υπήκοοι, οι 16.540 υπήκοοι τρίτων χωρών και οι υπόλοιποι υπήκοοι κρατών μελών της Ε.Ε.⁵²

Σχετικά με την παραμονή των φοιτητών στην Ελλάδα μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους, δεν κατέστη δυνατό να εξευρεθούν στοιχεία για τον αριθμό εκείνων που παραμένουν, για ποιους λόγους και ποιο είναι το αντικείμενο της απασχόλησης τους. Από τα γραφεία διασύνδεσης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν κατέστη δυνατή η εξεύρεση στοιχείων για την απασχόληση των αποφοίτων αλλά ούτε και από τις Περιφέρειες σχετικά με τα αιτήματα απόκτησης άλλου είδους άδειας παραμονής μετά το πέρας των σπουδών.

Το Μάρτιο του 2012, ψηφίστηκε ο Νόμος Ν. 4071 ΦΕΚ Α' 85/11.04.1012 «Ρυθμίσεις για την τοπική ανάπτυξη, την αυτοδιοίκηση και την αποκεντρωμένη διοίκηση». Με το Νόμο αυτό ενσωματώθηκε η Οδηγία 2009/50/ΕΚ του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 2009, «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης» (ΕΕ L 155 της 18.6.2009). Λόγω της πρόσφατης ενσωμάτωσης της εν λόγω Οδηγίας δεν ήταν δυνατός ο προσδιορισμός του βαθμού στον οποίο οι φοιτητές επιτυγχάνουν να μεταβούν από το καθεστώς του φοιτητή υπηκόου τρίτης χώρας σε διαμένοντες εργαζομένους υψηλής εξειδίκευσης.

Σχετικά με το φόβο «διαρροής εγκεφάλων» στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα αυξημένος λόγω της φυγής Ελλήνων επιστημόνων στο εξωτερικό, δεδομένης της παρατεταμένης ύφεσης, της οικονομικής κρίσης και κακής κατάστασης της ελληνικής οικονομίας. Ίσως η διεθνοποίηση της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η προσέλκυση φοιτητών από το εξωτερικό με την ταυτόχρονη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και την πραγματοποίηση αλλαγών, όπως η επιβολή διδάκτρων και στα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών να καταφέρει να συντελέσει στην ανάδειξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε μοχλό ανάπτυξης της οικονομίας.

Δεν είναι εύκολο να γίνουν διαπιστώσεις για την κοινή γνώμη στην ελληνική κοινωνία απέναντι στους αλλοδαπούς φοιτητές. Οι εξελίξεις που παρατηρήθηκαν την τελευταία δεκαπενταετία αναφορικά με την μετανάστευση στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα έντονες και σίγουρα χωρίς ιστορικό

⁵¹ Για τους σκοπούς της σύγκρισης των αριθμών οι φοιτητές από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία συνυπολογίστηκαν στους φοιτητές από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. παρά την είσοδό τους σε αυτή το 2007.

⁵² Τα στοιχεία αυτά δόθηκαν από το Τμήμα Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής της Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Επιχειρησιακών Ερευνών του Υπουργείου Παιδείας.

προηγούμενο. Η μεγάλη εισροή μεταναστών στην Ελλάδα προκάλεσε μια σειρά από θεσμικές και άτυπες μεταβολές, δημογραφικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την εντεινόμενη ύφεση και δεινή κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας, και συνακόλουθα με τις έντονες πιέσεις που δέχεται η ελληνική κοινωνία και κυρίως τα μεσαία στρώματα, έχουν προκαλέσει την έξαρση φαινομένων ξενοφοβίας και ρατσισμού. Το Δίκτυο για την Προώθηση των Πολυπολιτισμικών Μέσων Ενημέρωσης, διεξήγαγε το 2006 «Μελέτη – Διερεύνηση Στάσεων και Απόψεων της Κοινής Γνώμης για την Λειτουργία των Community Media»⁵³, που αποτελούσε δράση του έργου με τίτλο «“Com.Media”- Ανάπτυξη, Λειτουργία και Προώθηση των Πολυπολιτισμικών Μέσων Ενημέρωσης (Community Media)», το οποίο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL- Β' κύκλος εφαρμογής. Από την έρευνα που διεξήχθη είχαν διαπιστωθεί ότι οι αξιοπρόσεκτα θετικές στάσεις του δείγματος προς τους επαναπατρισθέντες αλλά και τους αλλοδαπούς φοιτητές, συγκρατημένες ή αδιάφορες –πλην όμως θετικότερες από το παρελθόν- προς τους οικονομικούς μετανάστες και τους πρόσφυγες. Έξι χρόνια μετά, ωστόσο, στην ελληνική κοινωνία έχουν συμβεί αρκετές μεταβολές. Σε μικρού δείγματος έρευνα που διενεργήθηκε για τους Αλλοδαπούς Φοιτητές στη Θεσσαλονίκη, ερωτηθέντες αλλοδαποί φοιτητές κλήθηκαν να απαντήσουν κατά πόσο αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής στην ελληνική κοινωνία. Το 42% των ερωτηθέντων απάντησαν πως θεωρούν ξενοφοβική και ρατσιστική την ελληνική κοινωνία.⁵⁴

⁵³ Διαθέσιμη στο: [www.diversity.commedia.net.gr/.../Commedia_meleti.pdf](http://www.diversity.commedia.net/gr/.../Commedia_meleti.pdf)

⁵⁴ Διαθέσιμη στο:

http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDAQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rhodes.aegean.gr%2Ftepaes%2Fanamorfosi%2Fgouvias%2FOikonomou_Slavidou.doc&ei=1b5VUNLdKIOr0QWh_4HQBA&usq=AFQjCNF_pdFYj1kPzS_HFaoWksukmSxNGw&sig2=J4HgnwQcKSnrLNf58h_xw

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο στόχος της μελέτης είναι να παράσχει επισκόπηση των μεταναστευτικών πολιτικών που εφαρμόζονται από την Ελλάδα σχετικά με φοιτητές τρίτων χωρών, προκειμένου να επικουρήσει όσους χαράζουν και εφαρμόζουν τις πολιτικές στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της ενεργούς προσέλκυσης φοιτητών στην ΕΕ για λόγους σπουδών και την αποτροπή της κατάχρησης της αιτιολογίας των σπουδών για μετανάστευση.

Στην Ελλάδα, ο αριθμός των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών είναι αρκετά μικρός σε σχέση τόσο με το συνολικό αριθμό των φοιτητών στην Ελλάδα, όσο και με τον αριθμό των φοιτητών υπηκόων τρίτων χωρών σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για πολλές δεκαετίες η Ελλάδα «εξάγει» φοιτητές, σε χώρες της Βαλκανικής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυρίως, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Ο μεγαλύτερος αριθμός φοιτητών από κράτη της αλλοδαπής που έρχονται στην Ελλάδα με σκοπό τις σπουδές, προέρχεται από την Κύπρο. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση των φοιτητών από βαλκανικές χώρες για σπουδές στην Ελλάδα. Λόγω των υφισταμένων Διμερών Μορφωτικών Συμφωνιών του ελληνικού κράτους με τρίτα κράτη, στην Ελλάδα έχουν τη δυνατότητα να εισέλθουν με σκοπό τις σπουδές, λαμβάνοντας υποτροφία, υπήκοοι χωρών που δε συμμετέχουν στην Ε.Ε. όπως το Αζερμπαϊτζάν, η Αίγυπτος, η Αλβανία, η Αργεντινή, η Αρμενία, η Αυστραλία, η Γεωργία, η Ιορδανία, η Ινδία, το Ιράκ, το Ιράν, το Ισραήλ, η Κίνα, η Κολομβία, η Κροατία, το Μαρόκο, το Μεξικό, η Ν. Κορέα, η Ουκρανία, το Πακιστάν, το Περού, η Σερβία, το Μαυροβούνιο, η Συρία, η Τουρκία και η Τυνησία.

Ο αριθμός των υπηκόων τρίτων χωρών που θα φοιτήσουν στα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα κάθε χρόνο αποφασίζεται από το Υπουργείο Παιδείας. Τα τελευταία χρόνια, έχει διαπιστωθεί η ανάγκη διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης και προσέλκυσης φοιτητών και ερευνητών από άλλες χώρες. Τα ελληνικά πανεπιστημιακά ιδρύματα, έχουν προβεί σε ενέργειες για τη διεθνοποίηση των σπουδών στην Ελλάδα και την ενίσχυση της εξωστρέφειας της ανώτατης εκπαίδευσης. Υπογράφουν διμερείς διεθνείς συμβάσεις με πανεπιστημιακά ιδρύματα τρίτων χωρών με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας και της ανταλλαγής σε θέματα έρευνας και εκπαίδευσης και συμμετέχουν σε διεθνείς οργανισμούς, δίκτυα και ενώσεις. Συχνή είναι η παρουσία ελληνικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων σε διεθνείς εκπαιδευτικές εκθέσεις για την προσέλκυση φοιτητών από τρίτες χώρες και την προώθηση του εκπαιδευτικού συστήματος και των σπουδών στην Ελλάδα.

Η κατάχρηση του δικαιώματος έλευσης στην Ελλάδα για λόγους σπουδών δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί. Στα ελληνικά ανώτατα ιδρύματα, δεν είναι προαπαιτούμενο για την εγγραφή στο επόμενο εξάμηνο σπουδών, το να έχει επιτύχει ο φοιτητής στις εξετάσεις σε ορισμένο αριθμό μαθημάτων. Αυτό σημαίνει, πρακτικά ότι δε μπορεί να γίνει από την πρόοδο των φοιτητών αξιόπιστη εξακρίβωση για το αν φοιτούν κανονικά, αν παρακολουθούν τα μαθήματα. Η πρόοδος των φοιτητών μπορεί να αξιολογηθεί κυρίως βάσει του πιστοποιητικού αναλυτικής βαθμολογίας. Σχετικά με την απασχόληση των φοιτητών τρίτων χωρών, αν και δεν τους επιτρέπεται να εργάζονται, παρά μόνο υπό το καθεστώς μερικής απασχόλησης, η απαγόρευση αυτή από μόνη της δεν είναι αρκετή ως μέτρο για να αποτρέψει τους φοιτητές από την εξεύρεση απασχόλησης. Η μαύρη εργασία στην Ελλάδα έχει προσλάβει πολύ μεγάλες διαστάσεις, γι αυτό δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί αν οι φοιτητές υπήκοοι τρίτων χωρών, εργάζονται ή όχι.

Ως μέτρα αποτροπής της κατάχρησης του δικαιώματος έλευσης στην Ελλάδα λόγω σπουδών λειτουργεί το αυστηρό πλαίσιο χορήγησης θεώρησης εισόδου και αδειών διαμονής. Συγκεκριμένα, η διαδικασία της συνέντευξης ενώπιον των προξενικών αρχών για τη χορήγηση θεώρησης εισόδου, η περιορισμένη χρονική διάρκεια της άδειας διαμονής (τα έτη σπουδών συν το ήμισυ τους και το προβλεπόμενο προπαρασκευαστικό έτος), η απαίτηση προσκόμισης βεβαιώσεων και

πιστοποιητικού αναλυτικής βαθμολογίας από το οικείο εκπαιδευτικό ίδρυμα για την παρακολούθηση των σπουδών, καθώς και η αδυναμία αλλαγής του είδους της χορηγούμενης άδειας διαμονής⁵⁵ αποτελεί μέτρο για την αντιμετώπιση της κατάχρησης της δυνατότητας εισόδου και διαμονής στη χώρα για «λόγους σπουδών». Ακόμα, ο υπήκοος τρίτης χώρας που έχει λάβει θεώρηση εισόδου ή άδεια διαμονής για σπουδές μπορεί να αλλάξει εκπαιδευτικό ίδρυμα, καθώς και κατεύθυνση σπουδών, μόνο μία φορά και εντός του πρώτου έτους σπουδών του, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και υπό την πρόσθετη προϋπόθεση ότι δεν μπορεί να υπερβεί το συνολικό χρόνο διαμονής σπουδών προσαυξημένο κατά το ήμισυ που προβλεπόταν για τις αρχικές σπουδές

Από την έρευνα που διενεργήθηκε για την εκπόνηση της Έκθεσης, δεν κατέστη δυνατό να εξευρεθούν συγκεκριμένα στοιχεία για την επαρκή τεκμηρίωση της κατάχρησης του δικαιώματος έλευσης στη χώρα για λόγους σπουδών και δυστυχώς μπορούν να γίνουν μόνο κάποιες εκτιμήσεις, περιορισμένης κλίμακας.

⁵⁵ Επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση μεταβολής της προσωπικής τους κατάστασης (π.χ. λόγω γάμου).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Νομοθεσία

1. Ν. 4009/11 (ΦΕΚ 195 Α/6-9-2011) «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»
2. Ν. 2083/1992 «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»
3. Ν. 3386/2005 (ΦΕΚ 'Α 212) «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια»
4. Ν.1404/1983(ΦΕΚ Α' 173/24.11.84) «Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
5. Ν.2083/1992 (ΦΕΚ 159 Α')«Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»
6. Ν.2916/2001 (ΦΕΚ Α' 114/11.06.2001) «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής»
7. Ν.3027/2002 (ΦΕΚ Α' 152 /28-6-2002) «Ρύθμιση θεμάτων οργανισμού σχολικών κτιρίων, ανώτατης εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»
8. Ν.3404/2005 «Ρύθμιση θεμάτων Πανεπιστημιακού και Τεχνολογικού Τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις»
9. Ν.3450/2006 (ΦΕΚ Α' 64/30-3-2006) «Αναβάθμιση και αναδιάρθρωση της ναυτικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»
10. Νόμος-πλαίσιο 1268/1982 «Για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
11. Οδηγία 2004/114/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την άμισθη πρακτική άσκηση ή την εθελοντική υπηρεσία, διαθέσιμη στο: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:375:0012:0018:EL:PDF>
12. Π.Δ. 101/2008 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2004/114/ΕΚ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές ή την εθελοντική υπηρεσία».

Βιβλιογραφία

1. Δημητρόπουλος, Α. (2006) *Η Ανώτατη Παιδεία στην Ελλάδα σε συγκριτική προοπτική: Ιρλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Τουρκία, Φινλανδία*, Έρευνα του ΕΛΙΑΜΕΠ για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα, Αθήνα.
2. EMN (2011), *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΩΣ ΔΙΑΥΛΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*, Ελληνικό Υπουργείο Εσωτερικών, διαθέσιμο στο: emn.intrasoft-intl.com/Downloads/download.do;jsessionid...?fileID...

3. Σλαβίδου, Β. και Οικονόμου, Θ. *Αλλοδαποί Φοιτητές στη Θεσσαλονίκη*, Μελέτη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης διαθέσιμη στο:
http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDAQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rhodes.aegean.gr%2Ftepaes%2Fanamorfosi%2Fgouvias%2FOikonomou_Slavidou.doc&ei=1b5VUNLdKIOr0QWh_4HOBA&usq=AFQjCNF_pdfYj1kPzS_HFaoWksukmSxNGw&sig2=J4HgnwQcKSnraLNf58h_xw

Άλλες Πηγές

1. «*Keeping Europe on the Move*», διαθέσιμο στο:
http://www.teipat.gr/pages/stud_exchange/leonardo/gphome.html#third
2. Αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου για τη «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων», διαθέσιμη στο
http://www.aueb.gr/pages/news/attachments/1137_a.pdf
3. Δίκτυο για την Προώθηση των Πολυπολιτισμικών Μέσων Ενημέρωσης (2006) «Μελέτη – Διερεύνηση Στάσεων και Απόψεων της Κοινής Γνώμης για την Λειτουργία των Community Media» διαθέσιμη στο: www.diversity.commedia.net.gr/.../Commedia_meleti.pdf
4. Εθνική Στρατηγική της Ελλάδας για το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008, διαθέσιμο στο http://interculture.culture.gr/gr/strategy_greece.pdf
5. Κείμενο διαβούλευσης για την έναρξη διαλόγου για την *Εθνική Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο, το Δημόσιο Τεχνολογικό Ίδρυμα-* Αυτοδιοίκηση, λογοδοσία, ποιότητα, εξωστρέφεια, 65η Σύνοδος Πρυτάνεων, Ρέθυμνο, 23 Οκτωβρίου 2010, διαθέσιμο στο:
http://www.minedu.gov.gr/publications/docs/keimeno_diaboyleyshs_101023.pdf
6. Λακάσας Α. (2012) *Τα Ελληνικά ΑΕΙ ταξιδεύουν στο εξωτερικό*, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 8-04-2012, διαθέσιμο στο:
http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/w_articles_ell_1_08/04/2012_478477
7. Μπουμπούκα, Α. (2009) *Η κάθοδος των μυρίων φοιτητών*, Ελευθεροτυπία 14.06.2009, διαθέσιμο στο: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=54246>
8. Υπουργείο Εξωτερικών, (2012) «*Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελλάδα: Περιπτώσεις και Προϋποθέσεις και Διαδικασία Χορήγησης Εθνικών Θεωρήσεων, Ειδικές Περιπτώσεις Χορήγησης Θεωρήσεων Schengen*», Ερμηνευτική Εγκύκλιος διαθέσιμη στο:
http://www.mfa.gr/images/docs/ethnikes_theoriseis/egkyklios_national_visas_2012_07_31.pdf

Η μελέτη εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.) του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Η συγγραφή της μελέτης έγινε από την Αναστασία Παπακωνσταντίνου, υποψήφια Διδάκτορα, κάτοχο μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις «Σπουδές Μετανάστευσης» από το Πανεπιστήμιο του Sussex, υπό την επίβλεψη του Δρ. Νικολάου Λυμούρη, συντονιστή του Τομέα Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης του Ι.ΔΙ.Σ. και Research Fellow του Centre for International Studies (CIS), Department of International Relations του London School of Economics (LSE).

Στη συγκέντρωση του υλικού βοήθησαν οι απόφοιτες του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Παναγιώτα Τσιλιγιάννη και Μιχαέλα Περάκη.

